

18. YÜZYILIN İLK YARISINDA İSTANBUL'A GÖÇÜ ÖNLEMEDE MAHALLE İMAMLARININ ROLÜ*

THE ROLE OF NEIGHBORHOOD IMAMS IN PREVENTING THE MIGRATION TO
ISTANBUL IN THE FIRST HALF OF THE 18th CENTURY

Nihal METİN** 

Öz

Osmanlı Devleti'nde muhtarlıklar İstanbul'da 1829, taşrada ise 1833 yılında kurulmaya başlamıştır. Bu döneme kadar mahallenin yönetimini imamlar üstlenmişlerdir. Mahalledeki huzur ve asayişin temininden sorumlu olan imamlara devlet ayrıca göçle mücadele konusunda da önemli görevler vermiştir. Mahallelinin kefile bağlanması, kefilsiz göçmenlerin ihbarı, mahalleden ihraçları, kaldıkları yerlerin kontrolü, göçmenlere kiralık ev-oda verilmemesi ve bu kişilerin yerli hanımlarla nikâhlarının kısılmaması gibi sorumlulukları bulunan imamlar, İstanbul'a göçün engellenmesinde önemli birer aktör hâline gelmişlerdir. İmamların mahalleyi daima gözetim altında tutmaları ve buradaki tüm gelişmelerden haberdar olmaları beklenmiş, zaman zaman gerçekleştirilen teftişlerde yer almışlardır. Şer'iyeye Sicillerinde, mahallelerinde kefilsiz kimsenin olmadığını devlete taahhüt eden imamların listeleri vardır. Bunun yanı sıra göçmenlerle ilgili davalarda ve arzuhâllerin değerlendirilmesinde mahalle imamlarının kendileri hakkında şahitliğine göre kararlar alınmıştır. Bu nedenle başkente göçün artmasında ya da göçmenlere dair çıkan sorunlarda zabıtlar ve yerel yöneticiler kadar imamlar da sorumlu tutulmuştur. Bu çalışmada devletin İstanbul'a göçü önlemede ve göçmen nüfusun kontrolü konusunda mahalle imamlarına ne gibi görevler verdiği incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı Devleti, İstanbul, mahalle, imam, kefil, göç, göçmen

Abstract

The *muhtarlık* (neighbourhood) system in the Ottoman Empire was first established in 1829 in Istanbul and in 1833 in other provincial cities. Untill that time, the *imams* (local religious leaders) have undertaken the role of the representative. The state assigned important duties to the imams regarding the controlling of migrations in addition to their roles of ensuring peace and order in the neighborhoods. The imams, who had the responsibilities such as appointing guarantors to new residents, reporting immigrants with no guarantors, controlling their residences, ensuring that unregistered immigrants were not allowed to rent rooms or to marry up with local ladies, obtained an important role in preventing the migration to Istanbul. Imams were expected to keep the neighborhoods under surveillance at all times and be aware of all the events in the territory. They sometimes took part in the inspections. Court records contain lists of imams who gave guarantee to the state that there were no immigrants without guarantors in their neighborhoods.

* Bu makale, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Türk Tarihi Anabilim Dalı Yeniçağ Tarihi Bilim Dalında Doç. Dr. Recep Ahışhalı'nın danışmanlığında hazırlanan "İstanbul'a Göç (1703-1754)" isimli doktora tez çalışmasından üretilmiştir.

** Dr., İstanbul / Türkiye, nihalmetin@marun.edu.tr, ORCID: 0000-0002-4757-9078

In addition, the opinions of the neighborhood imams were usually consulted in matters regarding the immigrants and the evaluation of their petitions. For this reason, in the events of increased number of immigrations in the capital or overall with issues related to immigrants, imams were held responsible just as much as other relevant officers and local administrators. In this study, the responsibilities of the neighborhood imams determined by the state in preventing migration to Istanbul and controlling the immigrant population were examined.

Keywords: Ottoman State, Istanbul, neighbourhood, imam, guarantor, migration, immigrant

Giriş

Osmanlı kanunlarına göre reyanın toprağını ve üretimi bırakıp göç etmesi yasaktı. Toprağını ekip biçmeyi bıraktığı takdirde *çiftbozan* adı verilen bedeli ödemek zorundaydı.¹ Yerini yurdunu bırakıp başka bir yere gitmesi durumunda ise sipahisinin on yıl içerisinde kendisini bulup geri getirme hakkı vardı.² Ancak bu önlemler, 16. yüzyıldan itibaren süregelen İstanbul'a yönelik göçleri engellemede yeterli olmadı. 18. yüzyılda artık İstanbul halkı ve yöneticiler için en büyük problemlerden biri, şehirdeki göçmen nüfusun sürekli artmasıydı.³ Zira kamu düzeninin sağlanmasında zorlanılan başkentte göçmenler, sosyal istikrarsızlığın nedeni olarak görülmekteydi.

Özellikle sefer dönemlerinde artan vergiler, ehl-i örfün⁴ kanunsuz talepleri ve eşkıya baskısı gibi nedenlerle yerini yurdunu terk edenler, iş bulma umuduyla kendilerine daha fazla fırsat sunan başkent İstanbul'a akın ediyordu. Göç veren yerlerde halkın üzerindeki vergi yükü daha da arttığı için zamanla bu bölgelerden zincirleme göç dalgaları oluşmuştu. Anadolu ve Rumeli'de bu nedenle tarım arazileri boş kalıyor, üretim düşüyor, vergi tahsili zorlaşıyor, dirlik sahipleri zarara uğruyordu.⁵ Dolayısıyla herkesin yerli yerinde ve kendi işiyle meşgul olması şeklinde tanımlanan memleket nizamı bozulmuştu.⁶ Arşiv belgelerine göre bu dönemde başkentte en fazla göç veren yerler Divriği, Eğin, Kayseri, Niğde ve Sivas gibi Orta Anadolu ve Arnavut göçmenlerin geldiği Rumeli kentleriydi. Ayrıca yüzyılın ilk yarısında, ikinci yarısına göre daha yoğun bir göç yaşanmıştı.⁷

1 *Osmanlı Kanunnâmeleri ve Hukûkî Tahlilleri – III. Ahmed Devri Kanunnâmeleri ve Hukûkî Tahlilleri*, C 11, haz. Ahmet Akgündüz, Osmanlı Araştırmaları Vakfı Yayınları, İstanbul 2016, s. 109.

2 *Osmanlı Kanunnâmeleri ve Hukûkî Tahlilleri – Kanunî Devri Merkezî ve Umumî Kanunnâmeler*, C 4, haz. Ahmet Akgündüz, Osmanlı Araştırmaları Vakfı Yayınları, İstanbul 1992, s. 307.

3 Yücel Özkaya, *18. Yüzyılda Osmanlı Toplumunu*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2008, s. 169.

4 Ehl-i örf, Osmanlı Devleti'nde padişahın icrai, idari ve askeri yetkilerini temsil eden, ulema dışında kalan görevlilerdir. Mehmet İpşirli, "Ehl-i Örf", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (TDVİA)*, X, (1994), s. 519-520.

5 Yücel Özkaya, "Osmanlı İmparatorluğu'nda XVIII. Yüzyılda Göç Sorunu", *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tarih Araştırmaları Dergisi*, XIV (ayrı basım), (1983), s. 171-209.

6 BOA. ADVNS.MHM.d. nr. 155, s. 117 (H.1164).

7 Cengiz Şeker, *İstanbul Ahkâm ve Atık Şikâyet Defterlerine Göre 18. Yüzyılda İstanbul'a Yönelik Göçlerin Tasvir ve Tahlili*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2007.

İstanbul'un durumuna bakıldığında ise öncelikle idaresinin imparatorluğun diğer şehirlerinden farklı olduğu görülmektedir. Başkent olmasından dolayı yönetimi ve ahalisinin refahıyla padişahlar yakından ilgileniyordu. Onların mutlak vekili olan sadrazamlar da şehrin idaresi, iaşe temini ve asayişinden sorumluydu. Çarşamba divanlarında başkent'in meseleleriyle ilgilenir, zaman zaman kalabalık bir maiyetle şehri teftişe çıkarlardı. Şehrin yönetiminden doğrudan sorumlu olan kişi ise İstanbul kadısıydı. Oluşturulan kaza teşkilatına göre İstanbul şehri Suriçi ve Bilâd-ı selâse (Üsküdar, Eyüp, Galata) olmak üzere dört kadılık şeklinde idare edilmekteydi. Şehrin asayişinden ise yeniçeri ağası, bostancıbaşı, subaşı ve asesbaşı sorumluydu.⁸

İncelenen dönemde şehrin nüfusu konusunda kaynakların yetersizliğinden dolayı tahminler dışında net bir rakam zikretmek mümkün değildir. Özellikle söz konusu 18. yüzyıl olduğunda bu dönem, demografik veriler açısından Osmanlı şehirleri için tam bir karanlık dönemdir. Ancak genel bir fikir oluşturması açısından Mehmet Öz'ün bu konudaki değerlendirmesinden bahsedilebilir. Yazar, 16. yüzyıl ortalarına doğru nüfusun 300.000'i geçtiğini ve 17. yüzyılda 500.000 civarında bir nüfus olabileceğini ifade etmektedir. 18. yüzyılda ise özellikle yüzyılın ilk yarısındaki yoğun göçlerle birlikte bu rakamın üzerine çıkmış olabileceğini belirtir.⁹

İstanbul'daki kontrolsüz nüfus artışına neden olan göçmenler meselesine geçmeden önce "göçmen" kavramı üzerinde ayrıca durulmalıdır. Arşiv belgelerinde yer alan, devletin yapmış olduğu tanımlamalara göre reayanın söz konusu düzensiz göçü iki şekilde gerçekleşmektedir: Bunlardan ilki daha çok "ev göçü" olarak geçen ve "nakl-i hâne" de denilen, tüm ailenin katıldığı göçlerdir. Diğeri ise yöneticiler tarafından genellikle "serseri" olarak tanımlanan, bekâr/yalnız ve işsiz güçsüz olarak nitelenen kimselerin gerçekleştirdiği ferdi göçlerdir. Dolayısıyla bu çalışmada "göçmen" olarak nitelendirilen kişiler bu iki gruba mensup olanlardır.

18. yüzyılın ilk yarısında İstanbul'un sosyoekonomik durumuna bakıldığında göçmenlere ve nüfus artışına dayalı birçok problemle karşılaşıldığı görülmektedir. Bunlardan en önemlisi, temel geçim maddelerine olan talebin her geçen gün artmasından dolayı iaşe temininin zorlaşması ve bunun da başkent halkını huzursuz etmesidir. Yaşanan darlık, fiyatların da yükselmesine neden olmaktadır. Dolayısıyla biriken öfkenin bir isyana zemin hazırlaması yöneticileri en çok endişelendiren durumdu. Göçle ilgili gönderilen fermanların çoğunda İstanbul'a dair bu kaygı dile getiriliyordu.¹⁰ Ayrıca artan nüfusla birlikte şehir halkının su sıkıntısıyla¹¹ ve kışın

8 Mehmet İpşirli, "Payitaht İstanbul'un İdaresi", *Antik Çağ'dan XXI. Yüzyıla Büyük İstanbul Tarihi*, III, (2015), s. 58-76.

9 Mehmet Öz, "İstanbul Nüfusu: Fetih'ten XVIII. Yüzyıl Sonuna Kadar", *Antik Çağ'dan XXI. Yüzyıla Büyük İstanbul Tarihi*, III, (2015), s. 468-486.

10 "[...] bu hilâde nice başboş kimesneler gelüp serseri geşt ü güzâr müzâheme-i beyhûde zihâmı oldukları bedidâr olmağla [...]" [Ü.Ş.S. nr. 440 s. 89a (H.1168)]; "[...] İstanbul ahâlisinin ayş u rehâlarımı ârıza-i muzâyaka ve ihtilâlden sıyânet için etrâf ve eknâfdan bilâ-maslahat Âsitâne-i sa'âdetime gelenler salverilmeyüp gerü vilâyetlerine i'âde olunmak üzere bi'd-defa'ât evâmîr-i şerîfimle tenbih olunup [...]" [BOA. ADVNS.MHM.d. nr. 153, s. 283 (H.1161)].

11 Örneğin Kasımpaşa, Galata, Beyoğlu, Fındıklı, Beşiktaş ve Ortaköy'de yerleşimin artması sonucu bu bölgelerin su ihtiyacının karşılanması için 1731'de, I. Mahmud döneminde Taksim suyu tesisi devreye girdi. Kazım Çeçen, *İstanbul'un Osmanlı Dönemi Suyolları*, İski Yayınları, İstanbul 1999, s. 252.

yakacak sorunuyla¹² karşılaşmaları da muhtemel problemlerdendi. Zira İstanbul su kaynağı, yakacak ve gıda maddelerinin temini konusunda dışarıya bağımlı bir şehirdi. Yöneticiler artan talebi karşılamak konusunda oldukça dikkatli davranıyor, bu durumu tehlikeye sokabilecek suistimallerin önüne geçmeye çalışıyorlardı. Ancak ihtiyaçlarının çoğu deniz yoluyla karşılanan İstanbul'a özellikle sert geçen kış aylarında sevkiyat zorlaşıyordu.

Göçmenler arasında şanslı olan bir azınlık – çoğunlukla vasıfsız işçi olarak – çalışırken diğer bir kısmı da işsiz güçsüz dolaşiyor, “serserilik” yapıyordu. Dolayısıyla bir yandan çalışan kesim şehrin iş gücü ihtiyacını karşılarken, öte yandan işsiz olan kesim şehrin asayişine dair tedirginliği arttırıyordu.¹³ Bazıları ise esnafın arasına karışarak nizamlarını bozuyor, kârlarına ortak oluyorlardı.¹⁴ Sonunda var olan gerginlik göçmenlerin başını çektikleri ya da karıştıkları isyanlar (1730, 1731, 1740) ve büyük çaplı asayiş olayları (1748) olarak açığa çıkıyordu. Padişahın tahtını tehdit eden bu olaylar, yöneticileri göçmenler konusunda daha sıkı tedbirler almaya zorluyordu. Nitekim bu çalışmada değinilecek olan teftiş kararlarının alınmasında da isyanların etkisi açıkça görülmektedir.¹⁵

Mevcut literatürde İstanbul'a göç konusunda araştırmacıların başvurduğu iki önemli çalışma bulunmaktadır. Bunlardan biri 1958'de Münir Aktepe tarafından yayınlanan “XVIII. Asrın İlk Yarısında İstanbul'un Nüfus Me'selesine Dâir Bâzı Vesikalar” başlıklı makale; diğeri ise Yücel Özkaya'nın 1983'te yayınlanan, “Osmanlı İmparatorluğu'nda XVIII. Yüzyılda Göç Sorunu” adlı makalesidir. Kullandıkları kaynakların türü ve tarih aralığının farklı olmasından dolayı iki çalışmanın birbirini tamamlayıcı özellikte oldukları söylenebilir. Münir Aktepe, *Mühimme Defterlerini* kullanarak hazırladığı makalesinde, Sultan III. Ahmed ve I. Mahmud dönemlerinde göçe neden olan politikaları ve bu politikaların doğurduğu sonuçları aktarır.¹⁶ Yücel Özkaya ise çeşitli kentlere ait *Şer'iyye Sicillerini* kullanarak hazırladığı çalışmasında her ne kadar 18. yüzyıla dair genel bir değerlendirme sunmuş olsa da ağırlıklı olarak yüzyılın ikinci yarısına dair örneklerle konuyu ele alır ve İstanbul'a göçün nedenleri, göçleri önlemek için alınan tedbirler ile göçün sonuçları konusunda genel bir çerçeve çizer.¹⁷ Bu iki makalede de imamların mahalle teftişine dair görevlerine kısaca değinilmektedir. 18. yüzyılda göç konusunda, mahalle imamlarına dair en ayrıntılı çalışma ise Madoka Morita'nın 2016'da yayınladığı “Between Hostility and Hospitality: Neighbourhoods and Dynamics of Urban Migration in Istanbul” adlı makalesidir. Yazar, İstanbul Bab Mahkemesi sicillerine dayanarak hazırladığı makalesinde, I. Mahmud döneminde

12 İstanbul'da odun azlığı sebebiyle bütün gemiler tarafından odun haricinde hiçbir şeyin taşınmaması emrine uymayanların affedilmesine dair arzuhâl. BOA. AE.SAMD.III. nr. 85-8524 (H.1133).

13 “Karibü'l-ahdde Anadolu ve Rumeli'den Ekrâd ve Türkman ve göçebe ve çingân makûleleri katı çok erâzil ve eşhâs İstanbul'a gelüp emr-i ma'îşet hem kendüleri zarûret çeküp ve hem İstanbul sâkinine muzâyaka virdiklerinden gayrı kendü hâllerinde olmayup fesâd ü çekâvete cesâret itmeleriyle [...]” BOA. ADVNS.MHM.d. nr. 153, s. 292 (H.1161).

14 BOA. ADVNS.MHM.d. nr. 140, s. 128 (H.1147); C.ZB, nr. 31-1544 (H.1147).

15 M. Münir Aktepe, “XVIII. Asrın İlk Yarısında İstanbul'un Nüfus Me'selesine Dâir Bâzı Vesikalar”, *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi*, IX/13, (1958), s. 1-30.

16 Agm.

17 Yücel Özkaya, “Osmanlı İmparatorluğu'nda XVIII. Yüzyılda Göç Sorunu”, s. 171-209.

gerçekleştirilen teftişlerden bahsetmekte ve özellikle 1745 tarihli göçmenlere yönelik hazırlanan teftiş defterini ayrıntılı olarak incelemektedir. İstanbul mahallelerini aynı zamanda “göç idare birimleri” olarak tanımlayan yazar, göçmenlerin kayıt ve entegrasyon sürecini inceleyerek, bahsedilen tahririn ihraç ile sonuçlanmamasına dikkat çekmektedir.¹⁸

18. yüzyılda İstanbul’a göçle ilgili yapılan diğer çalışmalarda göçü durdurma ve şehrin tahliyesi konusunda mahalle imamlarının üstelendikleri görevlere ya hiç değinilmediği¹⁹ ya da yalnızca göçmenleri ihbar etme konusundaki sorumlulukları ile kendilerinden bahsedildiği görülmektedir.²⁰ Osmanlı mahalleleri, kefalet sistemi ve imamlar hakkında öne çıkan çalışmalarda ise imamların yönetici vasfına ve kefalet sistemi içerisindeki rolüne değinmekle yetinilmekte, konu göç bağlamında ve uygulamalar üzerinden detaylandırılmamaktadır.²¹ Bunların dışında 18. yüzyıl İstanbul’unda sosyal hayat ve kamu düzenine dair bazı eserlerde, incelediğimiz döneme göre daha geç tarihli teftişlerden bahsedilmektedir.²²

19. yüzyılda muhtarlıkların kurulmasına giden süreç gibi geç bir dönemi konu alan çalışmalarda ise II. Mahmud’un İstanbul’daki nüfusun kontrolüne dair attığı adımlar kapsamında mahalle yöneticisi olarak imamlardan kısaca bahsedilmektedir. Oysa bu tarihe gelinceye kadar imamlar, Osmanlı yönetiminin başkentteki göçmen sorununa karşı en fazla destek gördüğü görevlilerdi. Dolayısıyla bu çalışmada, arşivdeki farklı kaynaklardan yararlanılarak 18. yüzyılın ilk yarısında İstanbul’a yönelik göçlerin önlenmesinde mahalle imamlarının üstlendiği sorumluluklar daha bütüncül bir yaklaşımla ele alınacaktır. Başta İstanbul ve Anadolu’daki bazı kazalara ait *Şer’iyye Sicilleri* olmak üzere, *Mühimme Defterleri* ile *Şikâyet ve Ahkâm Defterleri*nden yararlanılmıştır. Konunun önemli bir kısmını oluşturan kefalet sistemi ve teftişler, sicillerdeki uygulama örnekleriyle birlikte, göç bağlamında incelenecektir. Ayrıca imamlara göçmenler konusunda yapılan diğer uyarılara da yer verilecektir.

18 Madoka Morita, “Between Hostility and Hospitality: Neighbourhoods and Dynamics of Urban Migration in Istanbul (1730-54)”, *Turkish Historical Review*, VII/1, (2016), s. 58-85.

19 Cengiz Şeker, *İstanbul Ahkâm ve Atik Şikâyet Defterlerine Göre 18. Yüzyılda İstanbul’a Yönelik Göçlerin Tasvir ve Tahlili*; Suraiya Faroqi, “Eyüp Kadı Sicillerine Yansıdığı Şekliyle 18. Yüzyıl ‘Büyük İstanbul’una Göç”, *18. Yüzyıl Kadı Sicilleri İşığında Eyüp’te Sosyal Yaşam*, ed. Tülay Artan, çev. Ahmet Fethi, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 1998, s. 33-48; Mehmet Demirtaş, “XVIII. Yüzyılda İstanbul’a Göçü Önlemek İçin Alınan Tedbirler ve Görülen Aksamalar”, *EKEV Akademi Dergisi*, XI/33, (Güz 2007), s. 195-214.

20 İbrahim Güler, “XVIII. Yüzyılda Osmanlı Devleti’nde Nüfus Hareketleri Olarak ‘İç Göçler’”, *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi*, XXXVI, (2000), s. 155-211.

21 Nejdert Ertuğ, “Osmanlı Kefalet Sistemi ve Esnaf Birlikleri Uygulaması”, *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi*, XXXII, (2015), s. 31-44; Tahsin Özcan, “Osmanlı Mahallesi Sosyal Kefalet ve Kefalet Sistemi”, *Marife*, I/1, s. 129-151; Mefail Hızlı, “Osmanlı Mahalle İmamlarının Performanslarına Dair”, *TESAM*, I/1, (2014), s. 41-51; Kemal Beydilli, *Osmanlı’da İmamlar ve Bir İmanın Günlüğü*, Yitik Hazine Yayınları, İstanbul 2013; Özer Ergenç, “Osmanlı Şehirlerindeki Mahalle İşlev ve Nitelikleri”, *Osmanlı Araştırmaları*, IV, (1984), s. 69-78; Adalet Bayramoğlu Alada, *Osmanlı Şehrinde Mahalle*, Sümer Kitabevi Yayınları, İstanbul 2008; Abdullah Saydam, “Osmanlılarda Kefalet Usulü”, *Tarih ve Toplum*, LXIV, (1997), s. 4-12; Betül Başaran, “İstanbul Kefalet ve Teftiş Defterleri”, *Antik Çağ’dan XXI. Yüzyıla Büyük İstanbul Tarihi*, IV, (2015) s. 584-587.

22 Fariba Zarinebaf, *Crime and Punishment in Istanbul 1700-1800*, University of California Press, Berkeley 2010; Daha geç bir dönem olan 18. yüzyıl sonlarına dair ayrıca bk. Betül Başaran, *Selim III, Social Control and Policing in Istanbul at the End of the Eighteenth Century: Between Crisis and Order*, Brill, Leiden and Boston, 2014.

1. İmamların Yönetimindeki Osmanlı Mahalleleri ve Kefalet Sistemi

Taşradan başkente doğru olan göçü önleme konusunda uygulanan tedbirlerin başında mahallelerdeki kefalet sistemi gelmekteydi. Kefalet hakkında farklı sınıflandırmalar olmakla birlikte genel olarak ikiye ayrılmaktadır: Bunlardan ilki bir malın ödenmesini ifade eden mala kefalet (*el-kefâle bi'l-mâl*), ikincisi ise bir şahsın teslimini veya mahkemede hazır bulundurulmasını ifade eden şahsa kefalettir (*el-kefâle bi'n-nefs*).²³ Osmanlı Devleti'nde bu sistem ticari ilişkilerde, iş hayatında, alım satım, borç meselelerinde ve cizye, avarız gibi bazı vergilerin tahsilinde sıkça başvurulan bir yöntemdi. Ancak bunun dışında sosyal hayatta da güvenin tesisi için kendisinden yararlanılmaktaydı. Sosyal kontrolün ve kamu düzeninin sağlanmasında katkısı oldukça fazlaydı. Dolayısıyla İstanbul'da göçmenlerin tespiti ve mahalleden ihraçları için de kefalet sisteminden yararlanılmıştır. Bu uygulama iki şekilde gerçekleşmiştir: Birincisi göç tedbirleri konusunda öne çıkan ve her kişinin bir diğerine kefil olduğu, imamların da tümüne kefil olduğu *müteselsil kefalet*, diğeri ise bir kişiye kefil olunan *ferdî kefilliktir*.

Müteselsil kefaletle dair ilk örneklerle henüz 16. yüzyılın ikinci yarısında karşılaşırız. 1567'de İstanbul yalılarına yerleşenler tespit ve tahrir edilerek beş yıl içerisinde Anadolu ve Rumeli'den gelen kefilsizlerin vilayetlerine geri gönderilmeleri emredildi. Ayrıca bundan sonra izinsiz yerleşime müsaade edilmemesi için mahalle imamları uyarılacaktı.²⁴ 1579'da ise şehirdeki asayiş olaylarının artması nedeniyle İstanbul halkının tamamı birbirine kefil edildi. Daha önceki emre benzer şekilde beş yıl içerisinde Anadolu ve Rumeli'den gelen çiftbozan ve bekârların reddedilerek memleketlerine iade edilmesi emredildi; ancak bu defa kefil durumuna dahi bakılmadı. Bundan sonra İstanbul'daki mahalle imamlarının, müezzinlerin, mahallî kethüdaların, vakıf odabaşlarının, kervansaraycılarının vd. ilgili görevlilerin mahalle ahalisini ve odalarda, dükkânlarda, kervansaraylarda kalanları birbirine kefil verip, kefilsiz hiç kimseyi buralarda barındırmamaları emredildi.²⁵

Halkın birbirinden sorumlu tutulduğu bu sistem, Osmanlı Devleti'ndeki mahalle yapısının verdiği avantajla uygulanabiliyordu. *Mahalle*, şehirdeki en küçük idari birim olmakla birlikte, komşuluk ilişkilerine ve ortak sorumluluklara sahip kişilerin ikamet ettikleri yerd. Burada kalanlar birbirlerini iyi tanır, sıkı bir dayanışma içerisinde yaşarlardı.²⁶ Cami, mescit, çeşme, mektep gibi çok sayıda ortak kullanım alanına sahiptiler. Mahallenin yöneticisi ise imamdı. İmamların bu göreve gelebilecek vasıfta kişiler olmasına dikkat edilir, ehliyetsiz kişiler görevden uzaklaştırılırdı.²⁷ Osmanlı Devleti'nde klasik dönemde imamlar yalnızca camide beş vakit namaz kıldırma, vaaz verme ya da nikâh, cenaze gibi hizmetleri yürütüyor, aynı zamanda mahallenin

23 H. Yunus Apaydın, "Kefalet", *TDVİA*, XXV, (2002), s. 168-177.

24 BOA. ADVNS.MHM.d. nr. 7, s. 46 (H.975); Ahmet Refik Altınay, *Onuncu Asr-ı Hicrîde İstanbul Hayatı*, haz. Abdullah Uysal, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1987, s. 205

25 BOA. ADVNS.MHM.d. nr. 36, s. 301 (H.987); *Age.*, s. 214-215.

26 Yeni bir çalışma için bk. Beyza Topuz Demir, Yunus Uğur, "Mahalle: Bir Mensubiyet ve Mesuliyet İlişkisi Osmanlı Şehirleri ve Kefalet Sistemi Örneği", *Kent ve Maneviyat*, İdealkent Yayınları, Ankara 2020, s. 461-486.

27 BOA. ADVNS.MHM.d. nr. 112, s. 153 (H.1113).

idaresi, vergi taksimatı, mahallelinin hukuki temsili gibi görevleri de üstleniyordu.²⁸ Mahallede devleti temsil eden imamlar, üstlendikleri görevlerle kadıların da yardımcısı konumundaydı ve görevlerini yerine getirirken kadılar tarafından teftiş edilirdi.²⁹ Mahalledeki nizama dair verilen emirlerin uygulanması konusunda kadılar imamları huzurlarına çağırıp uyarıda bulunurdu.³⁰

Mahallenin güvenliği de elbette imamların ve mahallelinin ortak sorumluluklarından biriydi. Bu nedenle dışarıdan gelen yabancıların *mahalleli* olarak kabul edilmesi kolay değildi. Güvenin tesis edilmesi, belli bir zaman gerektirmekteydi. Bu süreçte yabancıların hâl ve hareketleri takip edilirdi. Mahallede var olan bu otokontrol, devletin asayışı sağlamada yararlanmak istediği bir mekanizmaydı. Bu nedenle mahalle sakinlerini birbirlerine *müteselsilen (zincirleme olarak)* kefil atıyordu. Sistemin faydaları ise çok yönlüydü. Öncelikle birbirinden sorumlu olan kişilerin üzerlerinde hissettikleri baskı nedeniyle suç işleme oranının düşürülmesi hedeflenmişti. Ayrıca bir suç işleyen olursa bu kişiyi bulup yetkililere teslim etmeleri konusunda kendilerinden taahhüt alınmıştı. Kişilerin devlete karşı sorumluluklarını yerine getirmeleri konusunda da üzerlerinde bir baskı hissetmeleri istenmişti. Örneğin avarız vergilerinin ödenmesi ya da ortak karşılanan masraflar bunlar arasındaydı. Bir başka amaç da göçle mücadelede mahallelinin desteğini almaktı. Kefillikte ancak yakinen tanınan kişiler birbirinin sorumluluğunu alacaklarından, içlerindeki yabancıların kefil bulamayacağı ve mahallede barınamayacakları düşünülmüştü.³¹ Böylece içlerinde kefilsiz kimse olmadığını beyan ettikleri; mahalle sakinlerine kefillerin ve imamların da tüm mahalle halkına kefil olduğuna dair defterler tutuldu.³² Zaman zaman teftişler düzenlenerek kefilsiz olanlar tespit edilir ve kimi zaman bu kişiler vilayetlerine geri gönderilirdi.³³

Müslüman mahalleleri için durum bu şekildeyken gayrimüslim mahallelerde ise idare, patrikhane adına *papaz* ya da hahambaşı adına *haham* tarafından sağlanırdı.³⁴ Dolayısıyla kefalet uygulamasında gayrimüslim mahallelerde imamların görevini diğer din adamları yerine getirirdi.³⁵ Gayrimüslimler ile Müslümanların birlikte ikamet ettikleri mahallelerde ise mahalle sakinlerinin dinî aidiyetlerine göre imam ya da papazdan biri kefil olurdu.³⁶ Bu çalışmada

28 Tahsin Özcan, "Osmanlı Mahallesi, Sosyal Kontrol ve Kefalet Sistemi", s. 136; Halil İnalçık, "İstanbul", *TDVİA*, XXIII, (2016), s. 229.

29 Kemal Beydilli, *Osmanlı'da İmamlar ve Bir İmanın Günlüğü*, s. 12.

30 BOA. AE.SAMD.III. nr. 115-11287 (H.1133).

31 Özer Ergenç, "Osmanlı Şehirlerindeki 'Mahalle'nin İşlev ve Nitelikleri Üzerine", s. 73; Tahsin Özcan, "Osmanlı Mahallesi, Sosyal Kontrol ve Kefalet Sistemi", s. 136; Halil İnalçık, "İstanbul", s. 132.

32 Ü.Ş.S. nr. 403, s. 4b (H.1154).

33 Ü.Ş.S. nr. 433, s. 70a (H.1165); Ü.Ş.S. nr. 386, s. 93a, 89b (H.1145).

34 Ali Murat Yel, Mustafa Sabri Küçükkaşçı, "Mahalle", *TDVİA*, XXVII, (2003), s. 323-326; 1789/1790'da Rum ve Ermeni patriklerine hitaben, Anadolu ve Rumeli'deki Rum milletinden kaç kişinin İstanbul'a geldiğinin araştırılması ve serseriliği belirlenenler ile esnaf içindeki kefilsizlerin derhâl vilayetlerine geri gönderilmelerine dair hüküm. BOA. ADVNS.MHM.d. nr. 198, s. 5 (H.1204).

35 Ü.Ş.S. nr. 405, s. 16b-17b (H.1154); Sefa Fırtına, *Edirne Kadısına Ait İ'lâmlar, Mecmûa-i İ'lâmât 1201-1202/1787-1788 (Değerlendirme ve Çeviri)*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 2018, s. 85.

36 Bab Ş.S. nr. 186, s. 55b (H.1158).

imamlar üzerinde durulacağı için gayrimüslim mahallelerdeki uygulamanın ayrıntıları başka bir çalışmada ayrıca değerlendirilmelidir.

Müteselsilen kefillik yalnızca İstanbul'da uygulanmıyor, imparatorluğun diğer kentlerinde de aynı sistemden yararlanılıyordu.³⁷ Ancak burada öne çıkan amaç İstanbul'da olduğu gibi nüfus artışının kontrolü, göçmenlerin tespiti ve şehirden ihraçları değil asayişin temini için eşkıyalık faaliyetlerine karşın göçün engellenmesidir. Birkaç örnek vermek gerekirse 1530'lu yıllarda Gaziantep'teki mahallelerin ahalipleri asayiş olaylarına karşı birbirlerine kefil olmuşlardı.³⁸ 1577'de Bursa kadısına, her mahallenin imamını huzuruna çağırarak mahallelerine kefilsiz kimseleri almamalarını tembih etmesi emredilmişti.³⁹ 1681 yılında Ankara valisi, şehirdeki mahallelerin ahaliplerini teftiş etmiş, bu sırada birbirlerine kefil olduklarını bildiren mahalleler imamları ve diğer kefilleri ile birlikte kayda geçirilmişti.⁴⁰ Son olarak da 1779'da Rusçuk ahalisinin içlerinde fitne, fesat ve kavgaya mahal vermemek için emniyet kaygısıyla birbirlerine kefil olmaları örnek verilebilir.⁴¹

Müteselsil kefaletin mahalle sakinleri dışında başka uygulama alanları da vardı. Örneğin, işçi firarlarına engel olmak için ve asayiş kaygıları nedeniyle işçiler arasında da müteselsil kefalet uygulanırdı.⁴² Esnaf loncalarında da istisnasız her üye için kefil şartı aranırdı.⁴³ Dışarıdan içlerine yabancı dâhil olmaması ve nizamlarına riayet edecekleri hususunda esnaf grupları kendi içerisinde birbirlerine, kethüdaları da tamamına kefil olurdu.⁴⁴ Göçmenlerin yığıldığı bekâr odaları, hanlar, dükkânlar, bağ bahçeler, hamamlar gibi mekânlarda kalanlar/çalışanlar için de işletmeciler kefil olurdu.⁴⁵

Müteselsil kefalet dışında bir de *ferdî kefillik* söz konusudur ki mahalle sakinleri için burada da imamlara önemli rol düşmekteydi. Kaza kadıları mahalleli hakkında herhangi bir davayı gördüklerinde ya da mahallelinin herhangi bir şikâyeti hakkında kendilerine merkezden bir emir ulaştığında, durumun araştırılması için en sağlıklı bilgi alabilecekleri görevli olan imamlara başvuruyordu. Davalı kişilerin hüsnühâllerine dair imam, müezzin ve mahalle eşrafından bazı kişilerin şahitliği, kefaleti istenirdi. Kefil olunması durumunda işlenen bir suç varsa

37 Sefa Fırtına, *Edirne Kadısına Ait İ'lâmlar, Mecmûa-i İ'lâmât 1201-1202/1787-1788 (Değerlendirme ve Çeviri)*, s. 85.

38 İbrahim Etem Çakır, "XVI. Yüzyılda Ayntab'da Toplumsal Kontrol Aracı Olarak Mahalle Halkının Rolü", *Bilig*, LXIII, (Güz 2012) s. 31-54.

39 Adalet Bayramoğlu Alada, *Osmanlı Şehrinde Mahalle*, s. 152.

40 Fuat Tezal, *61 Numaralı Şer'iyye Sicil Defterine Göre Ankarada İctimai ve İktisadi Hayat (1680-1682)*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 2006, s. 290.

41 Emrullah Öztürk, *R-8 Numaralı Rusçuk Kadı Sicili Transkripsiyon ve Tahlili (H.1192-1193/M.1178-1179)*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir 2014, s. 179.

42 BOA. ADVNS.MHM.d. nr. 6, s. 121 (H.972); nr. 31, s. 201 (H.985).

43 Ahmet Kal'a, *İstanbul Esnaf Tarihi Tahlilleri-İstanbul Esnaf Birlikleri ve Nizamları 1-İstanbul Külliyyatı*, C 7, İstanbul 1998, s. 105-122.

44 Bab ŞS. nr. 201, s. 38a-b (H.1164), İ.ŞS. nr. 24, s. 34a (H.1138); Esnaf kefaleti ve kefil defterleri hakkında bk. Cengiz Kırılı, "Devlet ve İstatistik: Esnaf Kefalet Defterleri Işığında III. Selim İktidarı", *Nizam-ı Kadimden Nizâm-ı Cedide III. Selim ve Dönemi*, ed. Seyfi Kenan, İSAM Yayınları, İstanbul 2010, s. 183-212.

45 Bab ŞS. nr. 160, s. 95a (H.1147).

bunun tekrarlanmayacağına dair taahhütte bulunmuş olurlardı.⁴⁶ Kefilsiz ikamet edenlerin ise mahalleden ihraçları söz konusuydu.⁴⁷

2. İmamların Kontrolü Altında, Göçmenlerin Mahalle Yaşantısı ve Mahalleden İhraçları

Mahalleye yeni gelenlerin kabulünü ve kefil bulmalarını kolaylaştıran etkenlerden en önemlisi bu kişilerin aile olmasıydı. Bir hemşehrîsinin kalacak yer ve iş bulma ya da kendisine kefil olma gibi hayati yardımlarından mahrum olanlar için sadece bu durum dahi büyük bir avantajdı. Öte yandan çeşitli çekincelerden dolayı özellikle bekâr olan yabancılar – daha doğrusu yalnız yaşayanlar – mahallede “istenmeyen kişiler”di. Mahallelinin ahlakına tehdit olarak görülürler,⁴⁸ salgın hastalıkların ortaya çıkması ve yayılmasından,⁴⁹ yangınların çıkması,⁵⁰ hırsızlık gibi asayiş olaylarının⁵¹ yaşanmasından sorumlu tutulurlardı. Bu nedenle bu kişilerin toplu olarak ikamet ettikleri bekâr odaları mümkün olduğunca mahalle dışlarına, hanelerden uzak yerlere inşa edilirdi.⁵²

Bu anlamda bekârların yoğun olarak kaldıkları bekâr odaları, hanlar, dükkânlar, bahçe ve bostanlar, hamam külhanları, kayıkhaneler, nalbant dükkânları suretindeki *koltuk hanları* tabir olunan yerler de teftişlere en fazla maruz kalan yerlerdi. Zaman zaman yapılan teftişlerde buralarda ele geçirilen kefilsizler ve suça karışanlar memleketlerine geri gönderilirdi.⁵³ III. Selim’in bir hatt-ı hümayûnunda “An-asl İstanbul’da ve havâlisinde mevcûd hanlar ve hamamlar ve dükkânlar ve bekâr odaları vakt vakt yoklanup başıboş ve serseri geşt [ü] güzâr idenleri ve kefli olmayanları İstanbul’dan tard [...]” denilerek bu yerlere yönelik zaman zaman yapılan teftişler ve ihraçlardan bahsedilmektedir.⁵⁴

Göçle mücadele kapsamında I. Mahmud, İstanbul’daki göçmen artışının yarattığı iase sıkıntısını dikkate alarak Suriçi, Eyüp, Kasımpaşa, Galata ve Üsküdar’da kârgir ve tahta hanların,

46 Ayrıca bk. Beyza Topuz Demir, Yunus Uğur, “Mahalle: Bir Mensubiyet ve Mesuliyet İlişkisi Osmanlı Şehirleri ve Kefalet Sistemi Örneği”, s. 461-486.

47 BOA. D.BŞM.İGE. (DOS) nr. 14-227 (H.1172).

48 BOA. HAT. nr. 11-431, 11-433 (H.1202).

49 İstanbul’da yayılan veba salgını sebebiyle hanlarda, odalarda kalan kimseler hastalığa yakalanıp öldüklerinden, ahalinin sağlığını tehlikeye girdiği, iskelelerin kontrol altında tutularak başıboş hiç kimsenin İstanbul’a gelmesine müsaade edilmemesine dair Bandırma ve Aydıncık naiplerine gönderilen hüküm. BOA. ADVNS.MHM.d. nr. 136, s. 243 (H.1143).

50 Anadolu, Rumeli ve Adalardan göç edip İstanbul ve civarına yerleşenlerin İstanbul’da darlığa, bazen yangın çıkmasına sebep olduklarına ve iş bulana kadar hırsızlığa meyledenler olduğuna dair yeniçeri ağasına hitaben yazılan ferman. Bab ŞS. nr. 162, s. 1b (H.1148).

51 Hersek’te handa yaşanan hırsızlık olayı BOA. ADVNS.ŞKT.d. nr. 170, s.181-358 (H.1154); ADVN.ŞKT. (DOS) nr. 107-260 (H.1160); D.BŞM.İGE. (DOS) nr. 14-227 (H.1172); C.ZB. nr. 53-2637 (H.1144).

52 Halil İnalçık, “İstanbul”, s. 231; Zübeyde Güneş Yağcı, “Osmanlı Toplumunda Mahallenin Dışındakiler: Bekâr Odaları ve Bekârlar”, *Türk İslam Medeniyeti Akademik Araştırmalar Dergisi*, XX, (2015), s. 70.

53 Ü.ŞS. nr. 405, s. 90a (H.1154); 1742’de İstanbul’da han, bekâr odası ve hamam külhanlarında kalan göçmen bekâr ve erâzillerin halkı tacize cesaret ettiklerinden, buldukları mahallerden vilayetlerine gönderilmek üzere çıkarıldıkları hâlde İzmit’ten geri döndüklerine dair İzmit yeniçeri zabıtine buyruldu. BOA. C.DH. nr. 345-17226 (H.1155).

54 BOA. HAT. nr. 192-9428 (H.1206).

bekâr odalarının ve bu gibi başka yapıların çoğaldığını belirttiği 1732 yılına ait fermanında, artık izinsiz şekilde yenilerinin inşa edilmesini ya da var olanların da genişletilmesini yasakladı.⁵⁵ Bundan sonra da bekâr odalarının yapımının yasaklanmasına dair emirler zaman zaman tekrarlandı.⁵⁶ Bu konuda ahalinin huzuru adına mahalle imamları, mahallelerdeki tedirgin edici unsur olarak öne çıkan bekâr odalarına ve hanlara yönelik teftişler, haklarındaki şikâyetler ve buralardan ihraçlar gibi konularla yakından ilgileniyordu. Nitekim göçmenlerin kaldıkları yerlerin kontrol altında tutulmasında bu yerlerin yöneticileri ve kazadaki zabıtlar kadar imamlara da görev düşüyordu. İstanbul'daki bir handa kalması yasak olanların ihraçlarından sonra burada kalacak kişilerin “yarar” kefilleri olan kişiler olmasına dair mahalledeki Müslüman cemaatin önde gelenleri ile birlikte mahallenin imamından da taahhüt alınmıştı.⁵⁷ 1733'te İstanbul kadısına gönderilen bir emirde, geceleri dükkânlarda bekârların mumlarını, ateşlerini muhafaza edemedikleri için yangına sebep olduklarından bahsedilerek dükkânlarda kalınmamasını, mum, ateş vs. yakmamasını tembih etmeleri için mahalle imamlarını uyarması emredildi.⁵⁸

İstanbul sık sık yangınlara maruz kalan bir şehirdi ve eğer kontrol altına alınması gecikirse bu yangınlar şehrin büyük bir bölümünü kısa sürede yok edebiliyordu. Zira evler birbirine yakın ve daha çok ahşap malzeme kullanılarak yapılmaktaydı. Yangınların çoğu kaza eseri çıksa da zaman zaman eşkıyanın insanlara zarar vermek, yağma yapmak kastıyla kundak bırakmasından da kaynaklananlar oluyordu. Bu durumda suçluların bulunabileceği yerler olarak akla yine ilk olarak hanlar, koltuk hanlarına benzer konaklar geliyordu. Dolayısıyla mahallelerdeki araştırmaların yanı sıra buraların da imamlar ve yeniçeri ağasının atadığı mübaşirler vasıtasıyla teftiş edilmesi ve suçluların yakalanması emrediliyordu.⁵⁹

Göçmenlerle ilgili fermanlarda da bu kişilerin İstanbul'a sırf kolay iş bulma umuduyla geldikleri, şehir sakinlerine nasıl zahmet çektirdikleri, iş bulana kadar hırsızlığa meyledenler olduğu, bazen yangın da çıkmasına sebep oldukları belirtilmektedir. Bu nedenle taşradaki görevlilere göçe müsaade etmemeleri emredilirken İstanbul'daki imamlara da eğer mahallelerine gelecek olan olursa haber verecekleri taahhütleri gereği tekrar uyarıda bulunulmaktaydı. Gelenlerin kalmalarına müsaade etmemeleri için mahallelerini sürekli teftiş etmeleri, araştırmaları emredilmekteydi. Bu nedenle Anadolu ve Rumeli'den İstanbul'a göçün arttığı gözlemlendiği zamanlarda, bu durumun yaşanmasında zabıtların olduğu kadar mahalle imamlarının da kabahati olduğu ifade edilmekteydi. Onların dikkatsizlikleri nedeniyle çok sayıda erkek ve kadının şehre geldiği, mahallelerdeki evlerde kalabildiğine dair zaman zaman ihbarlar ulaştığı belirtilmekteydi.⁶⁰ Eğer teftişler sırasında fermanlara aykırı olduğu halde mahalleye göçmen

55 BOA. ADVNS.ŞKT.d. nr. 135, s. 161 (H.1144).

56 Bab ŞS. nr. 154, s. 96b-97a (H.1144); G.ŞS. nr. 283, s. 88b (H.1148); Ü.ŞS. nr. 392, s. 74b (H.1148); BOA. ADVNS. MHM.d. nr. 141, s. 6 (H.1148); nr. 149, s. 46 (H.1155); ADVNS.AHK.İS.d. nr. 6, s. 538 (H.1177); C.BLD. nr. 102 – 5082 (H.1191).

57 BOA. ADVNS.ŞKT.d. nr. 164, s. 398 (H.1153); Ü.ŞS. nr. 400, s. 88a (H.1153).

58 Bab ŞS. nr. 156, s. 1b (H.1145).

59 Bab ŞS. nr. 198, s. 82a (H.1163).

60 Bab ŞS. nr. 162, s. 1b (H.1148); Ü.ŞS. nr. 392, s. 79a-b (H.1148); BOA. ADVNS.MHM.d. nr. 140, s. 413-414 (H.1148).

yerleştiği tespit edilirse başkalarına ders olması için imamın imametinin başkasına verileceği, kendisinin de başka bir yere sürüleceği uyarısında bulunulmaktaydı (Bk. Ek 5).⁶¹

Mahalleye gelen ev göçlerinin sayısı bir hayli fazla olduğunda elbette bu durum mahalleli arasında da huzursuzluk yaratıyordu. Buna dair ihbarlar ulaştığında İstanbul kadısına durumu mahalle imamları ve ahaliye sorarak göçmenlerin isimleri ve eşkâllerini kaydetmesi ve vilayetlerine iade edilmek üzere memleketleri ile birlikte bildirmesi emredilirdi.⁶²

I. Mahmud, şehrin göçmen nüfusunun kontrolünün sağlanması için imamların da iş birliği ile sıkı tedbirler alıyordu. 1730 Patrona Halil İsyanı sonrasında tahta geçen padişah, isyanın başını çeken Arnavutlar ve isyana karışan diğer göçmenler nedeniyle zaman zaman mahallelerde göçmenlerin teftişlerini emretti. Teftişler için yeniçeri ağasından, bu işi yürütmek üzere tarafından bir mübaşir göndermesi istenirdi. İmamlar da hazır bulunurlardı.⁶³ Bunun dışında katılan diğer görevliler; naiip, kolluk kuvveti olarak bostancıbaşı ağası, hasekiler, ustalar ve yazıcıları.⁶⁴ Her ne kadar 1735'te bu işlemin üç ayda bir yenilenmesi söylense de uygulamada bunun gerçekleşmediği görülmektedir.⁶⁵ 1740'lı yıllara gelindiğinde bu teftişlere ağırlık verildi. Buna neden olan olay ise 1740'ta, şehirdeki kıtlık nedeniyle gerçekleşen önemli bir isyan girişimiydi.⁶⁶ Bu olay şehirde nüfusun artmasına, dolayısıyla darlığa neden olan göçmenlerin dikkatleri üzerine çekmesine neden oldu. Üstelik Arnavutların da öteden beri eşkiya ile müttefik oldukları, karışıklık çıkardıkları düşünülüyordu.⁶⁷ Bunun üzerine şehre girişler zorlaştırıldı, gece devriyeleri sıklaştırıldı ve mahallelerde, hamamlarda göçmenlere yönelik teftişler başlatıldı. Yeniçeri ağası ve İstanbul kadısına Anadolu ve Rumeli'den İstanbul'a iş bulmak gibi sebeplerle gelip yerleşenlerin mahallelerden ihraç edilip vatanlarına geri gönderilmeleri emredildi.⁶⁸ Dönemin vakanüvisi Subhî Efendi'nin kaydettiği ferman suretine göre İstanbul'a göç edeli on sene geçmeyenleri vilayetlerine göndermek üzere mahallelerde teftişler yapılması emredildi.⁶⁹ Ancak *Şer'iyye Sicillerine* yansıyan uygulamalara bakıldığında mahalle imamlarının mahkeme huzuruna çağrılarak 3-4 senedir meydana gelen seferlerin başlangıcından bu zamana kadar gelip yerleşen kim varsa birini bile koruyup saklamadan tahrir etmeleri yani deftere kaydetmeleri ve

61 BOA. ADVNS.MHM.d. nr. 140, s. 413-414 (H.1148).

62 Bab ŞS. nr. 191, s. 97a (H.1160).

63 Bab ŞS. nr. 186, s. 97a (H.1158).

64 Ü.ŞS. nr. 433, s. 70a (H.1165) BOA. ADVNS.MHM.d. nr. 140, s. 413-414 (H.1148).

65 BOA. ADVNS.MHM.d. nr. 140, s. 413-414 (H.1148); Bab ŞS. nr. 162, s. 3b (H.1148); Cevdet Paşa, İstanbul'da çarşı, dükkân ve evlerin üç yılda bir teftiş edildiğini, zamanla bunun bırakıldığını, 18. yüzyılın sonlarına doğru ise altı ayda bir yapılmaya başlandığını kaydeder. Ahmed Cevdet Paşa, *Târîhi Cevdet (Tertib-i Cedid) I*, C 5, haz. Sadık Emre Karakuş, Murat Babuçoğlu, TOBB Kültür Yayınları, Ankara 2007, s. 1475.

66 Şem'dânîzâde Fındıklılı Süleyman Efendi, *Mür'it – Tevârih, I*, haz. Münir Aktepe, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul 1976, s. 97; Vak'anüvis Subhî Mehmed Efendi, *Subhî Tarihi – Sâmi ve Şâkir Tarihleri ile Birlikte*, haz. Mesut Aydın, Kitabevi Yayınları, İstanbul 2007, s. 628-629.

67 Şem'dânîzâde Fındıklılı Süleyman Efendi, *Mür'it – Tevârih, I*, s. 97-98; Vak'anüvis Subhî Mehmed Efendi, *Subhî Tarihi*, s. 629-631.

68 Bab ŞS. nr. 173, s. 70b, 71a-b (H.1153).

69 Vak'anüvis Subhî Mehmed Efendi, *Subhî Tarihi*, s. 631.

bekletmeden bu kişileri mahallelerinden ihraç etmeleri emredilmektedir. Seferlerden önce gelip ev sahibi olanlar da tahrir edilip kefillerinin alınması ve bundan sonra kimsenin gelmesine müsaade edilmemesi konusunda uyarılmaları belirtildi.⁷⁰ 1741'de hazırlanan bir defterde, mahalleye gelip yerleşeli dört seneyi geçmeyen erkek ve kadınlar memleketlerine gönderilerek bundan sonra yerleşmek kastıyla gelenlerin mahallelerinde iskân ettirilmeyeceğine dair taahhütte bulunan imamların bir listesi kaydedildi (Bkz. Ek 1)⁷¹

Mahallelerinde kefilsiz kimse kalmaması adına tahrir ve defter olunduğu üzere mahalle ahali birbirine, imamlar da cümlesine kefil oldu. Bu uygulamada göçmenlerin rağbet ettiği meslekler de unutulmadı. Bahçelere kefilsiz bekçi, hamamlara da kefilsiz külhancı alınmayacağına dair de taahhüt alındı. Kayıkçılar birbirine, kethüdaları da cümlesine kefil oldular.⁷²

Göçe dair tedbirlerin sıkılaştığı bu dönemde taşradaki görevlilere, iş için İstanbul'a gelenlerin iki kişiyi geçmemesine dikkat etmeleri, İstanbul'daki mahalle imamlarına da mahallelerindeki araştırmaları bırakmamaları emrediliyordu.⁷³ Bu tarihten sonra bir süre daha mahalle imamlarının da aktif rol aldığı mahalle teftişleri aralıklarla yenilendi. 1743'te yine imamlar vasıtasıyla yapılacak olan teftişte Kasımpaşa, Tophane, Beşiktaş'tan Karadeniz Boğazı'na kadar uzanan sahildeki mahallelerde taşradan gelip yerleşmeleri yasak olanların isim, eşkâl ve geldikleri tarihler kaydedilerek vilayetlerine iadeleri emredildi.⁷⁴ 1745'te yapılan ve yeniçeri ağasının atadığı mübaşirler ve imamlar vasıtasıyla gerçekleştirilen genel mahalle teftişinde ise 2-3 sene içinde gelen göçmenlerin tespit edilmeleri isteniyordu. Ancak bu tahrirde göçmenlerin yalnızca kefilleri kaydedildi ve buldukları yerlerde kalmalarına izin verildi.⁷⁵ Göçmenlerin isimleri, nereli oldukları, geleli ne kadar olduğu ve kefillerinin kaydedildiği defterler hazırlandı.⁷⁶ Bab Mahkemesi sicillerindeki buna dair kayıtlar şu şekildedir:

Mahalle-i Kâtib Şemseddin der-kurb-ı Bâb Ağa – İmamı Ahmed Efendi

Kilis'den Mehmed Efendi iki nefer oğluyla sekiz ay mukaddem gelmiş

Kefili imam-ı mezbûrdur

Mahalle-i Hızır Beğ der-Zeyrek – İmamı el-Hâc Ahmed Efendi

Ereğli'den Abdullah ve karındaşı Ömer – geleli bir aydır

Kefili sâhib-i han

Safranbolu'dan Hasan zevcesi Ayşe – geleli altı ay olmuş

Kefili sâhib-i han [...] ⁷⁷

70 G.ŞS. nr. 295, s. 89a (H.1153); Bab ŞS. nr. 173, s. 70a (H.1153).

71 Bab ŞS. nr. 174, s. 60a-61a (H.1153).

72 Ü.ŞS. nr. 403, s. 4b (H.1154).

73 BOA. ADVNS.MHM.d. nr. 148, s. 155 (H.1154).

74 G.ŞS. nr. 301, s. 66b (H.1156).

75 G.ŞS. nr. 308, s. 87b (H.1158); Bab ŞS. nr. 186, s. 97a (H.1158).

76 Bab ŞS. nr. 186, s. 54a (H.1158); Bu defter için ayrıca bk. Madoka Morita, "Between Hostility and Hospitality: Neighbourhoods and Dynamics of Urban Migration in Istanbul (1730-54)", s. 58-85.

77 Bab ŞS. nr. 186, s. 54a (H.1158).

1747'deki teftişte de ev göçü namıyla ailesiyle ya da bekâr olarak tek başına gelip mahallelerdeki evlere yerleşenlerden geledi iki yılı geçmeyenlerin isimlerinin, eşkâllerinin, vilayetlerinin ve geldikleri müddetin kaydedilmesi emredildi.⁷⁸ Anadolu ve Rumeli'deki üçer kolda bulunan kadılara vd. görevlilere gönderilen fermanlarda da İstanbul'a göçmenlerin gelmesinin engellenmesi, gelmeleri durumunda ise imamların mahallelerini her daim teftiş ederek zabıtlere gelenleri ihbar etmeleri, bu kişilerin yakalanıp neden geldiklerinin sorgulanması emredildi.⁷⁹

Bahsedilen genel mahalle teftişleri dışında göçmenlerin kimi zaman bireysel olarak tespitlerinde ve yakalanmalarında da imamlar yine önemli rol oynamıştır. Örneğin 1748'de çarşıda çıkardıkları olay nedeniyle şehirdeki Kürtlere karşı başlatılan kovuşturmalarda imamlardan yararlanıldı. Üsküdar'da bu kişilerin yaşadığı yerlere dair kendilerinden bilgi alınıyor, ihbar ettikleri kişiler zabıtlere tarafından yakalanıyordu.⁸⁰

Teftişler, göçmenlerin kaldıkları yerlere münhasır olabildiği gibi hamallık ve kayıkcılık gibi göçmenlerin yığıldığı bazı meslek gruplarına yönelik de olabiliyordu.⁸¹ Zaman zaman taşradan gelip nizamlarına aykırı şekilde içlerine dâhil olanların çıkarılarak vilayetlerine gönderilmek üzere yoklanıp, kefilleriyle defter edilmeleri, tespit edilenlerin de ihraç edilmeleri, kethüdalarına ve yiğitbaşlarına da bundan sonra kefillsiz kimseyi içlerine almamalarının tembih edilmesi emredildi.⁸²

3. Göçle Mücadele ve Göçmen Nüfusun Kontrolü Kapsamında İstanbul'daki Mahalle İmamlarına Verilen Diğer Görevler

Göçün engellenmesine dair imamlara verilen bir diğer önemli görev de bu kişilere mahallelerinde kiralık ev ya da oda verilmemesini sağlamaktır. Özellikle bekârların tercih ettiği toplu konaklanan yerler ev göçü ile gelen ailelerin barınması için uygun değildi. Bu kişiler mahallelerde kendilerine ait ev ya da oda kiralamak zorundaydı. Bu durumda da devreye mahalle imamları giriyordu. Mahalledeki her gelişmeden haberdar olan imamlar kiralık emlak işlerine de hâkimdi. Buraya gelen yabancılardan, ev arayanlardan, kimin kiralık evi ya da odası olduğundan ve kime kiralayacaklarından haberdarlardı ve devletin kendilerine verdiği yetkiyle buna müdahale edebiliyorlardı. Böylece bekârların kalacağı yerlerin inşasının yasaklanması gibi evli olanların da barınacak yer bulma konusunda sıkıntı yaşamaları ve bu nedenle göç kararı almalarının zorlaşması hedeflenmişti.

1720'de İstanbul'daki imam ve müezzinler mahkeme huzuruna getirtilerek mahallelerinde kefil olmaya ev kiralanmayacağına dair kendilerinden söz alınmış, eğer ahaliden kendi hâlinde

78 Bab ŞS. nr. 191, s. 97a (H.1160); HH. ŞS. nr. 182, s. 33b (H.1160).

79 BOA. ADVNS.MHM.d. nr. 153, s. 135-136 (H.1160); Edr. ŞS. nr. 140, s. 75a (H.1160); Ank. ŞS. nr. 130, s. 61b (H.1160); Brs. ŞS. nr. B168, s. 32a (H.1160); Blk. ŞS. nr. 728, s. 67b (H.1160).

80 BOA. ADVNS.ŞKT.d. nr. 174, s. 41 (H.1163); Ü.ŞS. nr.436, s. 90a (H.1166).

81 Ü.ŞS. nr. 403, s. 3b (H.1154).

82 Bab ŞS. nr. 173, s. 71a-b (H.1153).

olmayan ve halka eziyet eden varsa bu kişilerin cezalandırılmaları üzere isimlerini, eşkâllerini ve suçlarını bildirmelerine dair kendilerine uyarıda bulunulmuştu (Bk. Ek 4).⁸³ İlerleyen dönemlerde de gönderilen emirlerde imamların göçmenlere dair taahhütleri hatırlatılarak bu kişilere kiralık ev vermemeleri uyarısında bulunulmuştur.⁸⁴ Bu konudaki fermanlarda evli göçmenlerin şehre ilk geldiklerinde barınma sorununu nasıl hallettiklerine dair de bilgiler verilmektedir. Gelenlerin bazen 3-4 kişi bir olup bir ev kiraladıkları ya da bazı ev sahiplerinin para kazanmak uğruna evlerinin birer ikişer odalarını göçmenlere kiralayarak çoluk çocuk burada ikamet ettikleri belirtilmektedir. İstanbul'daki darlığın önüne geçebilmek için imamların bu gibi uygulamalara engel olması emredilmektedir.⁸⁵ İmamların gelip mahalle aralarında boş binalara yerleşen, oda kiralayan göçmenlere engel olmaları beklenmekte;⁸⁶ kimseyi himaye etmemeleri, her kim olursa olsun ihbar etmeleri, mahallelerini sürekli teftiş etmeleri istenmektedir.⁸⁷

1734'te mahalle imamlarına göçle mücadele kapsamında dikkat çekici bir emir verildi. Buna göre İstanbul'a gelip burada yerli hanımlarla evlenenlere müsaade etmemeleri istenmekteydi. İstanbul kadısına gönderilen ilgili *buyruldu*da Mısır, Halep, Kudüs, Rumeli, Anadolu ve Adalardan gelen çok sayıda göçmenin İstanbul'da çalışmayarak halka zarar veren davranışlarda buldukları ve kimliklerini gizlemek için de yerli hanımlarla evlenmeyi istedikleri duyulduğundan fermân-ı hümâyûn ile izin verilmedikçe göçmenlere İstanbullu hanımlarla nikâh kıymamaları için imamları uyarması emredildi (Bkz. Ek 3).⁸⁸

Mahalledeki toplumsal ahlakın korunması için göçün engellenmesi de yine imamların sorumluluklarındandı. Buraya gelip yerleşen fahişeleri şikâyetler doğrultusunda tespit ediyor ve yakalatarak mahalleden ihraçlarını sağlıyorlardı.⁸⁹ 1717'de mahallelere gelip yerleşen bazı yabancı kadınların fuhuş yaptıklarına dair şikâyetler nedeniyle İstanbul kaymakamı olan vezire, İstanbul kadısına, sekbanbaşıya ve hassa bostancıbaşına; İstanbul'daki mahalle imamlarını mahkeme huzuruna toplayıp fahişeleri mahallelerinde barındırmamaları ve cemaatleri içinde dinen kötü işler yapanları mahallelerinden ihraç etmeleri konusunda uyarmaları emredildi.⁹⁰

Mahkemelerde göçmenlerle ilgili davalarda kişinin kaç senedir mahallede oturduğu, iyi hâlinde şüphe olup olmadığına dair imam, müezzin ve eşraftan birkaç kişiden şahitlikleri istenirdi.⁹¹ Göçmenlerle ilgili imamlardan malumat alınmasına ihtiyaç duyulan durumlardan en sık yaşananı ise yol izni başvurularıydı.

83 BOA. AE.SAMD.III. nr. 115-11287 (H.1133).

84 G.ŞS. nr. 283, s. 87a-b (H.1148); Bab ŞS. nr. 162, s. 1a-b (H.1148); BOA. ADVNS.MHM.d. nr. 140, s. 143-144 (H.1148).

85 Bab ŞS. nr. 219, s. 95b (H.1173); Ü.ŞS. nr. 451, s. 91a (H.1173).

86 Bab ŞS. nr. 219, s. 94b (H.1173); Bab ŞS. nr. 162, s. 1a-b (H.1148).

87 Bab ŞS. nr. 162, s. 3a (H.1148).

88 Bab ŞS. nr. 160, s. 94a (H.1147).

89 Ü.ŞS. nr. 403, s. 28a (H.1154).

90 BOA. ADVNS.MHM.d. nr. 126, s. 269 (H.1130).

91 Ü.ŞS. nr. 403, s. 27a (H.1154).

İstanbul'a işi olmayan kadın ve erkeklerin girişleri yasakken 18. yüzyılda ev göçlerinin ve bu nedenle Anadolu'dan boşalan köylere dair gelen şikâyetlerin artması üzerine geçerli bir sebebi olmayan kadınların İstanbul'a girişleri çok daha zorlaştırıldı.⁹² Nitekim bu dönemde eşini, çocuklarını yanına almaya çalışan çok sayıda göçmen ihbar edilmişti.⁹³ Bu nedenle kadınlar İstanbul'un kapısı denebilecek İzmit ve Edirne gibi çevre kazalarda durduruluyordu. Bazı hükümlerde ev göçü yasağı fermanına binaen durduruldukları açıkça kaydedilmekteydi.⁹⁴ Kadınlar da ya bizzat kendileri ya da onlar adına bir yakınları vasıtasıyla yol izni talep eden arzuhâller gönderiyor ya da yine bir yakınları bizzat başvuruda bulunuyordu. Bu başvurularda nereden geldiğini, nerede durdurulduğunu ve nereye, neden gitmek istediğini, neden başvuru yapma gereği duyduğunu belirterek İstanbullu olduklarını ya da İstanbul'a önemli bir iş için gitmek zorunda olduklarını kanıtlamaya çalışıyorlardı. Devlet ise evine geri dönmek isteyen bu kişilerin İstanbullu olduklarına dair çoğu zaman bölge mahkemelerinden iddianın doğruluğuna dair bir *ilam* talep ederdi. Kadı ya da naip, adı geçen mahallenin imamı, müezzini ve eşrafından bazı kişilerin oluşturduğu bir heyetten aldığı bilgi doğrultusunda ilamı sunar ve bu araştırma sonrası iddianın doğruluğu kanıtlanmışsa kadının geçişine izin verilmesi hakkında durdurulduğu kazanın kadısına, bostancıbaşısına ve yoldaki tüm kadılara, naiplere, kethüdalara, yeniçeri serdarlarına hitaben emir gönderilirdi (Bkz. Ek 2).⁹⁵ Bazen ev göçü olmadıkları açıkça belirtilirdi.⁹⁶ Ayrıca nadir de olsa bazen haklarında herhangi bir araştırma yapılmazdı.⁹⁷ Özellikle başvuruda bulunan şahıslar devlet görevlisi ise genellikle bu araştırmaya gerek duyulmadan talep kabul edilirdi.⁹⁸

19. yüzyıla gelindiğinde ise seyahat izinleri için *mürur tezkiresi* uygulamasına geçildi. Artık İstanbul'a girenler de İstanbul'dan çıkanlar da tezkiresiz seyahat edemeyeceklerdi. 1829'da muhtarlıkların kurulmaya başlamasıyla birlikte mürur tezkiresi kontrolü ve mahallenin nüfus kontrolü de muhtarlara devredildi.⁹⁹ Ancak ülke çapında bu teşkilat oluşturuluncaya kadar seyahat etmek isteyenler ilk olarak mahalle imamlarından nereye, neden gittiklerine dair pusula alıyor, daha sonra bunu kadıya göstererek belli bir ücret karşılığında "mürur tezkiresi" alıyorlardı. Mürur tezkiresi için belgeleri tanzim eden imamların, yeni gelen yabancılara dair kimlik tespiti, kefile bağlama ve ikamet sürelerinin belirlenmesi gibi sorumlulukları vardı. Bu nedenle kefilsiz oturanların da sorumluluğunu taşırlardı.¹⁰⁰

92 BOA. ADVNS.AHK.SS.d. nr. 4, s. 2 (H.1163).

93 BOA. ADVNS.ŞKT.d. nr. 142, s. 161 (H.1146); ADVNS.AHK.SS.d. nr. 2, s. 378 (H.1156); nr. 3, s. 49 (H.1160).

94 BOA. ADVN.ŞKT. nr. 141-44 (H.1162).

95 BOA. ADVNS.AHK.İS.d. nr. 3, s. 292 (H.1168); nr. 3, s. 381 (H.1168).

96 BOA. ADVNS.AHK.İS.d. nr. 4, s. 18 (H.1168).

97 BOA. ADVNS.AHK.İS.d. nr. 4, s. 114 (H.1169).

98 BOA. ADVNS.AHK.İS.d. nr. 6 s. 277 (H.1177).

99 Nalan Turna, *Seyahat, Göç ve Asayiş Belgeleri: Mürur Tezkireleri*, Kaknüs Yayınları, İstanbul 2013, s. 70; Musa Çadircı, "Tanzimat'ın İlanı Sırasında Anadolu'da İç Güvenlik", *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tarih Araştırmaları Dergisi*, XIII/24, (1980), s. 56.

100 Kemal Beydilli, *Osmanlı'da İmamlar ve Bir İmanın Günlüğü*, s. 13.

Sonuç

İstanbul, fetihten sonra insanların buraya getirilerek şenlendirilmeye çalışıldığı bir yerken, 16. yüzyılın ikinci yarısından itibaren daha fazla göç alması engellenmeye çalışılan bir şehre dönüşmüştür. Ancak reayanın toprağını bırakarak başkente göçü 17. ve 18. yüzyıl boyunca devam etmiştir. Göç, şehrin hem demografik hem de dinamik iş gücü kaynağı iken nüfus artışına ve göçmenlere dayalı bazı problemleri de beraberinde getirmiştir. Özellikle temel ihtiyaç maddelerinde artan talebin karşılanmasının zorlaşması, asayiş prolemleri ve isyanlar nedeniyle 18. yüzyılın ilk yarısında yöneticiler, İstanbul'un göç meselesi ile daha yakından ilgilenmiştir. Kamu düzeninin ve memleket nizamının sürdürülmesi adına, taşrada göçün engellenmesi ve İstanbul'un çevre kazalarında göçmenlerin durdurulması gibi önemli adımlar atılırken İstanbul'da da şehrin tahliyesi ve nüfusun kontrol altına alınması gibi tedbirler alınmaya çalışılmıştır. Başkentteki göçmenlerin kayıt altına alınmasına ve kefillerinin bulunmasına da ayrıca önem verilmiştir. Kefilsiz olanların ve huzuru bozanların zaman zaman gerçekleştirilen teftişlerle tespitleri yapılarak şehirden tahliyeleri emredilmiştir. Ancak bu sürece daha yakından bakıldığında gerçekleştirilen tahrir ve teftiş işlemlerinin her defasında ya da tüm göçmenleri kapsayacak şekilde tahliyeyi gerektirmediği görülmektedir. Bu da göçmenlerin şehirden derhâl gönderilmelerinden ziyade kayıt altına alınmalarının yani sosyal kontrolün sağlanmasının devlet için daha öncelikli bir amaç olduğunu göstermektedir. Bu çalışma kapsamında I. Mahmud dönemine ait İstanbul *Şer'iyye Sicilleri* üzerinde yapılan detaylı inceleme sonucunda ortaya koyduğumuz bu sonuçlar, siciller ışığında yapılacak daha geniş kapsamlı bir çalışma ile ele alındığında devletin göçmen politikasındaki değişimlerin de daha fazla aydınlatılacağı söylenmelidir. Böylece teftişlerin sıklığı ve her defasında şehirden ihraçların söz konusu olup olmadığı ya da kalmak için hangi dönemlerde ne gibi şartlar arandığı gibi sorulara daha geniş bir zaman diliminin kapsayacak şekilde cevap verilebilir.

Mahalledeki her gelişmeden haberdar olması beklenen ve tüm sakinlerden sorumlu olan imamlar, göç, göçmen ve sosyal kontrol politikası için gerçekleştirildiği anlaşılan mahallelerdeki kefalet sisteminin iyi uygulanabilmesinin neredeyse tüm sorumluluğunu üstlenmiştir. Bunun dışında göçmenlerin mahallelerde rahatça barınmalarını engellemek adına bekârların yoğun olarak kaldıkları yerlerin kontrol altında tutulması ve ev göçü ile gelenlerin ev kiralamasına mâni olunması gibi görevleri de vardır. Kısacası kendilerine verilen sorumluluklara bakıldığında, mahallenin tüm idari yetkilerini muhtarlıklara devredene kadar imamlar, İstanbul'a göçü önleme, şehrin tahliyesi ve şehirdeki göçmen nüfusun kontrolü konusunda şehir yöneticilerinin en önemli yardımcıları olmuştur.

KAYNAKÇA

Arşiv Kaynakları

Başkanlık Osmanlı Arşivi (BOA), İstanbul

BOA. ADVNS.AHK.İS.d. (İstanbul Ahkâm Defterleri) nr. 3, 4, 6.

BOA. ADVNS.AHK.SS.d. (Sivas Ahkâm Defterleri) nr. 2, 3, 4.

BOA. ADVNS.MHM.d. (Bâb-ı Âsafî Divân-ı Hümâyûn Mühimme Defterleri) nr. 112, 126, 136, 140, 141, 146, 148, 153, 198.

BOA. ADVN.ŞKT. (DOS) (Bâb-ı Âsafî Divân-ı Hümâyûn Şikâyet Kalemi Dosyaları) nr. 107.

BOA. ADVNS.ŞKT.d. (Bâb-ı Âsafî Divân-ı Hümâyûn Atık Şikâyet Defterleri) nr. 88, 107, 135, 142, 164, 170, 174.

BOA. AE.SAMD.III. (Ali Emiri III. Ahmed) nr. 115-11287.

BOA. C.BLD. (Cevdet Belediye) nr. 102-5082.

BOA. C.DH. (Cevdet Dahiliye) nr. 345-17226.

BOA. C.ZB. (Cevdet Zabtiye) nr. 53-2637-1.

BOA. D.BŞM.İGE. (DOS) (Bâb-ı Defteri İstanbul Gümrük Eminliği Dosyaları) nr. 14.

BOA. HAT. (Hatt-ı Hümâyûn), nr. 11 – 431, 11-433.

Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi (İSAM) Kütüphanesi, İstanbul

Ank. ŞS. (Ankara Şer'iyeye Sicili) nr. 130.

Bab ŞS. (İstanbul Bab Mahkemesi Şer'iyeye Sicili) nr. 154, 156, 160, 162, 173, 174, 186, 191, 198, 201, 219.

Blk. ŞS. (Balıkesir Şer'iyeye Sicili) nr. 728.

Brs. ŞS. (Bursa Şer'iyeye Sicili) nr. B168.

G.ŞS. (Galata Şer'iyeye Sicili) nr. 283.

HH ŞS. [Havass-ı Hümâyûn (Eyüp) Şer'iyeye Sicili] nr. 182.

İ.ŞS (İstanbul Şer'iyeye Sicili) nr. 24.

Ü.ŞS. (Üsküdar Şer'iyeye Sicili) nr. 392, 400, 403, 405, 433.

Araştırma ve İnceleme Eserler

Ahmed Cevdet Paşa, *Târîhi Cevdet (Tertib-i Cedid) I*, C 5, haz. Sadık Emre Karakuş, Murat Babuçoğlu, TOBB Kültür Yayınları, Ankara 2007.

Aktepe, M. Münir, "XVIII. Asrın İlk Yarısında İstanbul'un Nüfus Meşalesine Dâir Bâzi Vesikalar", *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi*, IX/13, (1958), s. 1-30.

Alada, Adalet Bayramoğlu, *Osmanlı Şehrinde Mahalle*, Sümer Kitabevi Yayınları, İstanbul 2008.

Altınay, Ahmet Refik, *Onuncu Asr-ı Hicrîde İstanbul Hayatı*, haz. Abdullah Uysal, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1987.

Başaran, Betül, "İstanbul Kefalet ve Teftiş Defterleri", *Antik Çağ'dan XXI. Yüzyıla Büyük İstanbul Tarihi*, IV, (2015) s. 584-587.

_____, *Selim III, Social Control and Policing in Istanbul at the End of the Eighteenth Century: Between Crisis and Order*, Brill, Leiden and Boston, 2014.

Beydilli, Kemal, *Osmanlı'da İmamlar ve Bir İmanın Günlüğü*, Yitik Hazine Yayınları, İstanbul 2013.

Çadırcı, Musa, "Tanzimat'ın İlânı Sırasında Anadolu'da İç Güvenlik", *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tarih Araştırmaları Dergisi*, XIII/24, (1980), s. 45-58.

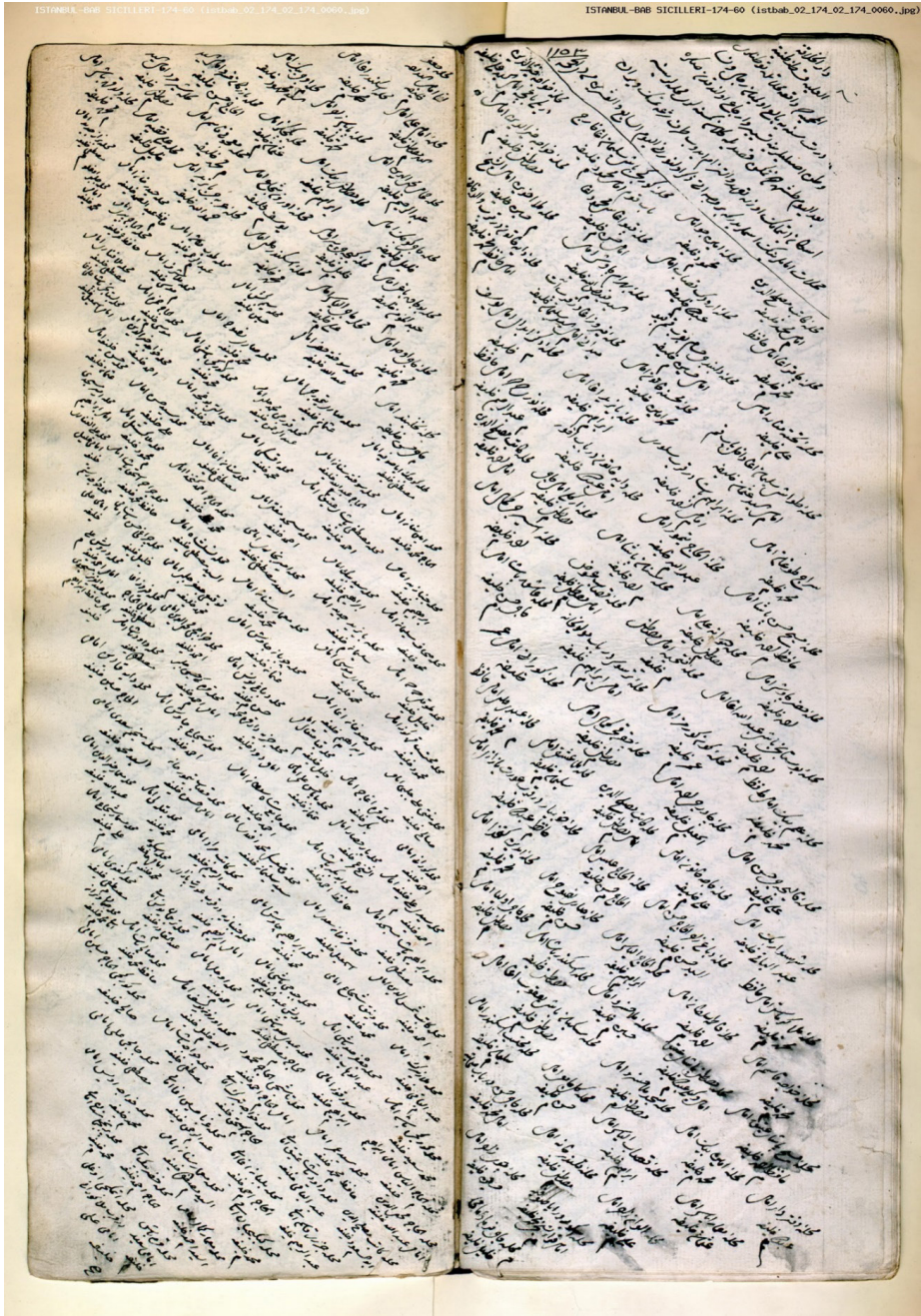
Çakır, İbrahim Etem, "XVI. Yüzyılda Ayntab'da Toplumsal Kontrol Aracı Olarak Mahalle Halkının Rolü", *Bilig*, LXIII, (Güz 2012) s. 31-54.

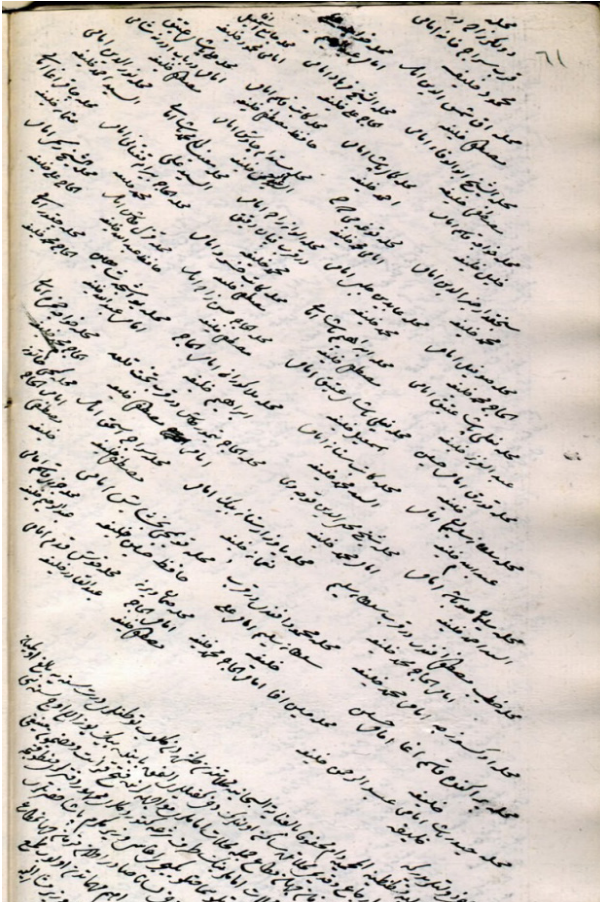
- Çeçen, Kazım, *İstanbul'un Osmanlı Dönemi Suyolları*, İski Yayınları, İstanbul 1999
- Demir, Beyza Topuz, Yunus Uğur, "Mahalle: Bir Mensubiyet ve Mesuliyet İlişkisi Osmanlı Şehirleri ve Kefalet Sistemi Örneği", *Kent ve Maneviyat*, İdealkent Yayınları, Ankara 2020, s. 461-486.
- Demirtaş, Mehmet, "XVIII. Yüzyılda İstanbul'a Göçü Önlemek İçin Alınan Tedbirler ve Görülen Aksamalar", *EKEV Akademi Dergisi*, XI/33, (Güz 2007), s. 195-214.
- Ergenç, Özer, "Osmanlı Şehirlerindeki 'Mahalle'nin İşlev ve Nitelikleri Üzerine", *Osmanlı Araştırmaları*, IV, (1984), s. 69-78.
- Ertuğ, Nejdett, "Osmanlı Kefalet Sistemi ve Esnaf Birlikleri Uygulaması", *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi*, XXXII, (2015), s. 31-44.
- Faroqhi, Suraiya, "Eyüp Kadı Sicillerine Yansıdığı Şekliyle 18. Yüzyıl 'Büyük İstanbul'una Göç", *18. Yüzyıl Kadı Sicilleri Işığında Eyüp'te Sosyal Yaşam*, ed. Tülay Artan, çev. Ahmet Fethi, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 1998, s. 33-48.
- Fırtına, Sefa, *Edirne Kadısına Ait İ'lâmât, Mecmûa-i İ'lâmât 1201-1202/1787-1788 (Değerlendirme ve Çeviri)*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 2018.
- Güler, İbrahim, "XVIII. Yüzyılda Osmanlı Devleti'nde Nüfus Hareketleri Olarak 'İç Göçler'", *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi*, XXXVI, (2000), s. 155-211.
- Hızlı, Mefail, "Osmanlı Mahalle İmamlarının Performanslarına Dair", *TESAM*, I/1, (2014), s. 41-51.
- İnalçık, Halil, "İstanbul", *TDVİA*, XXIII, (2016), s. 220-239.
- İpşirli, Mehmet, "Payitaht İstanbul'un İdaresi", *Antik Çağ'dan XXI. Yüzyıla Büyük İstanbul Tarihi*, III, (2015), s. 58-76.
- _____, "Ehl-i Örf", *TDVİA*, X, (1994), s. 519-520.
- Kal'a, Ahmet, *İstanbul Esnaf Tarihi Tahlilleri-İstanbul Esnaf Birlikleri ve Nizamları 1-İstanbul Külliyyatı*, C 7, İstanbul 1998.
- Kırlı, Cengiz, "Devlet ve İstatistik: Esnaf Kefalet Defterleri Işığında III. Selim İktidarı", *Nizam-ı Kadimden Nizâm-ı Cedid'e III. Selim ve Dönemi*, ed. Seyfi Kenan, İSAM Yayınları, İstanbul 2010, s. 183-212.
- Madoka Morita, "Between Hostility and Hospitality: Neighbourhoods and Dynamics of Urban Migration in Istanbul (1730-54)", *Turkish Historical Review*, VII-1, (2016), s. 58-85.
- Osmanlı Kanûnnâmeleri ve Hukûkî Tahlilleri - III. Ahmed Devri Kanûnnâmeleri ve Hukûkî Tahlilleri*, C 11, haz. Ahmet Akgündüz, Osmanlı Araştırmaları Vakfı Yayınları, İstanbul 2016.
- Osmanlı Kanûnnâmeleri ve Hukûkî Tahlilleri - Kanunî Devri Merkezî ve Umumî Kanûnnâmeler*, C 4, haz. Ahmet Akgündüz, Osmanlı Araştırmaları Vakfı Yayınları, İstanbul 1992.
- Öz, Mehmet, "İstanbul Nüfusu: Fetihden XVIII. Yüzyıl Sonuna Kadar", *Antik Çağ'dan XXI. Yüzyıla Büyük İstanbul Tarihi*, III, (2015), s. 468-486.
- Özcan, Tahsin, "Osmanlı Mahallesi, Sosyal Kontrol ve Kefalet Sistemi", *Marife*, I/1, (Bahar 2001), s. 129-151.
- Özkaya, Yücel, "Osmanlı İmparatorluğu'nda XVIII. Yüzyılda Göç Sorunu", *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tarih Araştırmaları Dergisi*, XIV (ayrı basım), (1983), s. 171-209.
- _____, *18. Yüzyılda Osmanlı Toplumunu*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2008.
- Öztürk, Emrullah, *R-8 Numaralı Rusçuk Kadı Sicili Transkripsiyon ve Tahlili (H.1192-1193/M.1178-1179)*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir 2014.
- Saydam, Abdullah, "Osmanlılarda Kefalet Usulü", *Tarih ve Toplum*, LXIV, (1997), s. 4-12.

- Şeker, Cengiz, *İstanbul Ahkâm ve Atik Şikâyet Defterlerine Göre 18. Yüzyılda İstanbul'a Yönelik Göçlerin Tasvir ve Tahlili*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2007.
- Şemîdânîzâde Fındıklılı Süleyman Efendi, *Mür'it – Tevârih, I*, haz. Münir Aktepe, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul 1976.
- Tezal, Fuat, *61 Numaralı Şeri'yye Sicil Defterine Göre Ankarada İctimai ve İktisadi Hayat (1680-1682)*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 2006.
- Turna, Nalan, *Seyahat, Göç ve Asayiş Belgeleri: Mürur Tezkireleri*, Kaknüs Yayınları, İstanbul 2013.
- Vak'ânüvis Subhî Mehmed Efendi, *Subhî Tarihi – Sâmi ve Şâkir Tarihleri ile Birlikte*, haz. Mesut Aydınır, Kitabevi Yayınları, İstanbul 2007.
- Yel, Ali Murat, Mustafa Sabri Küçükaşçı, "Mahalle", *TDVİA*, XXVII, (2003), s. 323-326.
- Zarinebaf, Fariba, *Crime and Punishment in Istanbul 1700-1800*, University of California Press, Berkeley 2010.
- Yağcı, Zübeyde Güneş, "Osmanlı Toplumunda Mahallenin Dışındakiler: Bekâr Odaları ve Bekârlar", *Türk İslam Medeniyeti Akademik Araştırmalar Dergisi*, XX (2015), s. 65-85.

EKLER

Ek 1. Mahallelerinde yabancı olmadığını taahhüt eden imamların listesi





Kaynak: Bab ŞS., nr. 174, s. 61a (H.1153).

Dârü'l-hilâfeti'l-aliyye Kostantiniyyetü'l-mahmiyyede vâk'i mahâllâtda tavattunları dört seneye bâliğ olmayan ricâl ve nisâ vatan-ı aslilerine tesyîr ve ircâ' olunduktan sonra ba'de'l-yevm taşradan mütemekkin kasdıyla gelen kimesneleri mahallelerine iskân itmemek üzere ta'ahhüd ve iltizâm idüp taraf-ı şer'e temessük viren mahâllât imâmıların isimleridir ki ber-vech-i âti zikr olunur. Fî'l-yevmü's-sâbi' ve'l-ısrîn min Zilhicce sene 1153

Mahalle-i Kâtib Muslihiddîn imâmı Mehmed Halife

Mahalle-i Emîn Cev imâmı Mahmûd Halife

Mahalle-i Kürkçübaşı Süleymân Ağa hâriç-i Bâb-ı Kum imâmı Mahmûd Halife

Mahalle-i Havâce Hayreddîn Yeni bağçe imâmı es-seyyid Alî Halife

Mahalle-i Çakır Alî imâmı Hâfız Mehmed Halife

- Mahalle-i Ürüdek? Kasab imâmı Abdullâh Halîfe*
- Mahalle-i Kapuağası Mahmûd Ağa imâmı Hasan Halîfe*
- Mahalle-i Havâce Hayreddin imâmı Mustafâ Halîfe*
- Mahalle-i Tahta Minâre imâmı Alî Halîfe*
- Mahalle-i Dülbendci Hüsâm karib-i Kum Kapu imâmı Hüseyin Halîfe*
- Mahalle-i Behrâm Çavuş imâmı es-seyyid Feyzullâh Halîfe*
- Mahalle-i Molla Ahvîn imâmı eş-şeyh Hüseyin Halîfe*
- Mahalle-i Tavâşi Süleymân Ağa dâhil-i Bâb-ı Kum imâmı es-seyyid Osmân Halîfe*
- Mahalle-i Muhsine Hâtûn imâmı Mehmed Emîn Halîfe*
- Mahalle-i Fîrûz Ağa der-kurb-ı At meydânı imâmı es-seyyid Süleymân Halîfe*
- Mahalle-i Dâye Hâtûn der-kurb-ı Vâlîde Hanı imâmı Hâfız Mehmed Halîfe*
- Mahalle-i Saraç Doğan imâmı Mehmed Halîfe*
- Mahalle-i İbrâhim Paşa der-kurb-ı Silivri imâmı Ahmed Halîfe*
- Mahalle-i Bâyezîd Ağa imâmı İbrâhim Halîfe*
- Mahalle-i Zikreddin imâmı Yûsuf Halîfe*
- Mahalle-i Mesîh Hasan Paşa imâmı Hâfız Ahmed Halîfe*
- Mahalle-i el-hâc Timur imâmı Abdullâh Halîfe*
- Mahalle-i Dâye Hâtûn der-Bâb-ı Ahûr imâmı Abdullâh Halîfe*
- Mahalle-i Nûrî Dede imâmı Hâfız Abdurrahîm Halîfe*
- Mahalle-i Hızır Çavuş imâmı Ahmed Halîfe*
- Mahalle-i Divâne Alî imâmı Mustafâ Halîfe*
- Mahalle-i Süleymân Paşa imâmı Ahmed Halîfe*
- Mahalle-i Ereğli imâmı Hacı Mustafâ Halîfe*
- Mahalle-i Kâtib Muslihiddîn imâmı Ahmed Halîfe*
- Mahalle-i Bostancıbaşı Abdullâh Ağa imâmı Ahmed Halîfe*
- Mahalle-i Fethiyye imâmı Mustafâ Halîfe*
- Mahalle-i Kasab İvaz imâmı Mustafâ Halîfe*
- Mahalle-i Esirci Kemâl imâmı Ahmed Halîfe*

- Mahalle-i Alem Beğ imâmı Hâfız Halîfe*
Mahalle-i Güngörmez imâmı Ömer Halife
Mahalle-i Tersüs? der-Bâb-ı Mevlevihâne imâmı İbrâhim Halife
Mahalle-i Osmân Paşa imâmı Hâcî Hasan Halife
Mahalle-i Kalıçeci Hasan imâmı Alî Halife
Mahalle-i Çadırcı Ahmed imâmı İsmâ'îl Halife
Mahalle-i Çıkıkçı Kemâl imâmı Mustafâ Halife
Mahalle-i Gürânî imâmı Ömer Halife
Mahalle-i Şehsuvâr Beğ imâmı Abdülbâkî Halife
Mahalle-i Hâce Hâtûn imâmı Alî Halife
Mahalle-i Kâtib Muslihiddin imâmı Mustafâ Halife
Mahalle-i Molla Aşkî imâmı Süleymân Halife
Mahalle-i Abdî Alî imâmı Hâfız Mehmed Halife
Mahalle-i Molla Kirmastî imâmı Hâfız Mehmed Halife
Mahalle-i Debbâğ-zâde el-hâc Hasan imâmı es-seyyid Hasan Halife
Mahalle-i el-hâc İsâ imâmı elhâc Hasan Halife
Mahalle-i Hûbyâr der-kurb-ı Avratpazarı imâmı Hâfız Abdullâh Halife
Mahalle-i Havâce Kâsım imâmı Mehmed Halife
Mahalle-i Hâfız Süleymân imâmı Ahmed Halife
Mahalle-i el-hâc İlyâs imâmı İbrâhim Halife
Mahalle-i Sarı Nasûh imâmı Hasan Halife
Mahalle-i Aydın kethüdâ imâmı Mehmed Halife
Mahalle-i Mesîh Paşa-yı Atîk imâmı Hâfız Ahmed Halife
Mahalle-i Mustafâ Paşa-yı Atîk imâmı vekîli Abdullâh Halife
Mahalle-i Molla Hüsrev imâmı Hüseyin Halife
Mahalle-i İskender Paşa imâmı Mustafâ Halife
Mahalle-i Hâcî Evliyâ imâmı Mustafâ Halife
Mahalle-i Defterdâr imâmı Abdullâh Halife

- Mahalle-i Emîn Beğ imâmı Mehmed Halife*
Mahalle-i Mescid Molla Hüsrev imâmı Mustafâ Halife
Mahalle-i Sekbanbâşı Yaküb Ağa imâmı Mustafâ Halife
Mahalle-i Mi'mâr İlyâs imâmı Osmân Halife
Mahalle-i Kasab İlyâs imâmı İbrâhim Halife
Mahalle-i Gül Câmi' imâmı Hasan Halife
Mahalle-i Muhtesib İskender imâmı Süleymân Halife
Mahalle-i Elvân-zâde imâmı Ali Halife
Mahalle-i Kalenderhâne imâmı Mustafâ Halife
Mahalle-i Hacı Hasan der-Bâb-ı Himâyet imâmı Mehmed Halife
Mahalle-i Üskübî Derayâ Sofya imâmı Kara Nişâncı Mehmed Halife
Mahalle-i Cevri-zâde imâmı Hüseyin Halife
Mahalle-i Hâcî Ferhâd imâmı Halil Halife
Mahalle-i Ca'fer Ağa imâmı es-seyyid Ahmed Halife
Mahalle-i İmam Ali imâmı es-seyyid Mustafâ Halife
Mahalle-i İskender Ağa imâm Mehmed Halife
Mahalle-i Hamamcı Muhiddin imâmı Abdurrahim Halife
Mahalle-i Papasız-zâde imâmı Mehmed Halife
Mahalle-i Evcî? Beğ imâmı seyyid Mahmûd Halife
Mahalle-i Hâcî Küçük imâmı Halil Halife
Mahalle-i Mustafâ Beğ imâmı İbrâhim Halife
Mahalle-i Bekçisiz imâmı Osmân Halife
Mahalle-i Bazergân Hüsrev imâmı es-seyyid el-hâc Hüseyin Halife
Mahalle-i Bucân Bağı imâmı Abdülme'mûn Halife
Mahalle-i Keçeci Pîri imâmı Halil Halife
Mahalle-i Uzun Şücâ' imâmı Yûsuf Halife
Mahalle-i Ma'cûnî Kâsım imâmı Mehmed Halife
Mahalle-i Şîr Merd imâmı seyyid Mustafâ Halife

- Mahalle-i Hâcı Evha imâmı Mehmed Halîfe*
Mahalle-i Hâcı İlyâs imâmı Alî Halîfe
Mahalle-i İskender Alî imâmı Mehmed Halîfe
Mahalle-i Arabacı Bâyezîd imâmı Hamdullâh Halîfe
Mahalle-i Alî Fakîh imâmı Halîl Halîfe
Mahalle-i veled-i Karabaş imâmı Mehmed Halîfe
Mahalle-i Nahlbend imâmı Hâcı Hasan Halîfe
Mahalle-i Suhte Hızır imâmı Abdullâh Halîfe
Mahalle-i Simkeş imâmı Hüseyin Halîfe
Mahalle-i Toptaş imâmı Abdurrahmân Halîfe
Mahalle-i Haydar Han imâmı Hâfız Abdülkâdir Halîfe
Mahalle-i Bâzâr Hayrullâh imâmı Mustafâ Halîfe
Mahalle-i Küçük Ayasofya imâmı Mustafâ Halîfe
Mahalle-i Sarı Timurcu imâmı Osmân Halîfe
Mahalle-i Sarı Nasûh imâmı Mehmed Halîfe
Mahalle-i Molla Şeref imâmı Mûsâ Halîfe
Mahalle-i el-hâc Pîri imâmı Hâfız Ömer Halîfe
Mahalle-i Celeboğlu imâmı Mehmed Halîfe
Mahalle-i Emîn Sinân imâmı el-hâc Mehmed Halîfe
Mahalle-i Softa Sinân imâmı el-hâc Abdullâh Halîfe
Mahalle-i Korucu Mehmed Halîl imâmı Abdurrahmân Halîfe
Mahalle-i Kürçübaşı imâmı Mehmed Halîfe
Mahalle-i el-hâc Hamza imâmı Mûsâ Halîfe
Mahalle-i Molla Fenârî imâmı Mustafâ Halîfe
Mahalle-i Canbâziyye imâmı İbrâhim Halîfe
Mahalle-i Mustafâ Paşa-yı Atîk imâmı Ahmed Halîfe
Mahalle-i Aksekî imâmı Mehmed Halîfe
Mahalle-i Altı Poğça imâmı Mehmed Halîfe

- Mahalle-i Havâce Hayreddin imâmı Ahmed Halife*
Mahalle-i Bostancıbaşı Alî Ağa imâmı İsmâ'îl Halife
Mahalle-i Sahâf Süleymân imâmı Mehmed Halife
Mahalle-i Seyyid Beğ imâmı İbrâhim Halife
Mahalle-i Mescid-i Müftî imâmı Ahmed Halife
Mahalle-i Süleymân Ağa imâmı Mustafâ Halife
Mahalle-i Seyyid Hasan imâmı Alî Halife
Mahalle-i Hasan Halife imâmı Osmân Halife
Mahalle-i Toklar Dede imâmı Halil Halife
Mahalle-i Bâyezid-i Cedîd imâmı Süleymân Halife
Mahalle-i Emîr Neccârî imâmı es-seyyid Mustafâ Halife
Mahalle-i el-hâc Ahmed kethüdâ imâmı Mehmed Halife
Mahalle-i Molla Kestel imâmı Mahmûd Halife
Mahalle-i Emîr Mescidi imâmı İbrâhim
Mahalle-i Muhtesib Karagöz imâmı Mahmûd Halife
Mahalle-i Sarı Mûsâ imâmı Mehmed Halife
Mahalle-i Mi'mâr Sinân imâmı Mehmed Halife
Mahalle-i Neslişâh imâmı es-seyyid Mustafâ Halife
Mahalle-i Cerrâh İshak Paşa imâmı Hâfız Mehmed Halife
Mahalle-i Molla Alî el-Fenâri imâmı Halil Halife
Mahalle-i Müftü Alî Çelebi imâmı Sâlih Halife
Mahalle-i Soğan Ağa imâmı İbrâhim Halife
Mahalle-i Çoban Çavuş imâmı Osmân Halife
Mahalle-i Tevkî'i Ca'fer Çelebi imâmı Mehmed Halife
Mahalle-i Çerâğı Hasan Paşa imâmı Halil Halife
Mahalle-i Havâce Rüstem imâmı Alî Halife
Mahalle-i Gürânî imâmı Ahmed Halife
Mahalle-i Karaağaç imâmı Bekir Halife

- Mahalle-i Kabasakal imâmu Halil Halife*
Mahalle-i Debbâğ Yûsuf imâmu Hasan Halife
Mahalle-i Haraçcı Muhyiddîn imâmu Ahmed Halife
Mahalle-i Fîrûz Ağa imâmu el-hâc Mustafâ Halife
Mahalle-i Dervîş Ali imâmu Ahmed Halife
Mahalle-i Seyyid Ali Halife imâmu Ahmed Halife
Mahalle-i Yarhisâr imâmu eş-şeyh Ömer Halife
Mahalle-i Papas Ali imâmu Osmân Halife
Mahalle-i Cizyedâr Kara Mehmed imâmu Ahmed Halife
Mahalle-i Dâvûd Paşa imâmu Mustafâ Halife
Mahalle-i Abdülazîz Mescidi imâmu Hâfız İbrâhim Halife
Mahalle-i İbrâhim Paşa Mescid imâmu Mustafâ Halife
Mahalle-i Ebûbekir Paşa imâmu Hâfız Ahmed Halife
Mahalle-i Câmî' Şâh Sultân imâmu Ahmed Halife
Mahalle-i Şücâ' Çavuş imâmu Ahmed Halife
Mahalle-i Dâye Kadın imâmu el-hâc Hüseyin Halife
Mahalle-i Kâtib Şemseddin imâmu Ahmed Halife
Mahalle-i Kazgan Sa'di imâmu İsmâ'il Halife
Mahalle-i Kazasker Mehmed Efendi imâmu Seyyid Süleymân Halife
Mahalle-i Kasab Timur Han imâmu Hasan Halife
Mahalle-i Müneccim Sa'di imâmu es-seyyid Mehmed Halife
Mahalle-i Molla Zeyrek imâmu Abdülbâki Halife
Mahalle-i Voynuk Şücâ' imâmu Mehmed Halife
Mahalle-i İbrâhim Çavuş imâmu Memed Halife
Mahalle-i Kâtib Murâd imâmu Abdurrahîm Halife
Mahalle-i Baklalı imâmu Mehmed Halife
Mahalle-i Mi'mâr Hayreddin imâmu Abdullâh Halife
Mahalle-i Kürçübaşı imâmu Mehmed Sa'id Halife

- Mahalle-i Ca'fer Subaşı imâmı Abdülvehhâb Halîfe*
Mahalle-i Cebecibaşı imâmı Dervîş Abdülhalîm Halîfe
Mahalle-i Cambâziye der-kurb-ı Avratpazarı imâmı İbrâhim Halîfe
Mahalle-i Üskübî imâmı Hâfız Mehmed Halîfe
Mahalle-i Mi'mâr Şücâ' imâmı Ali Halîfe
Mahalle-i el-hâc İlyâs imâmı İbrâhim Halîfe
Mahalle-i Sivrikoz imâmı İbrâhim Halîfe
Mahalle-i Abdî subaşı imâmı el-hâc Mustafâ Halîfe
Mahalle-i Üçler imâmı Ahmed Halife
Mahalle-i Tercümân Yûnus imâmı Abdülkâdir Halîfe
Mahalle-i Kefevî imâmı Mustafâ Halîfe
Mahalle-i el-hâc Muhyiddîn imâm Abdullâh Halife
Mahalle-i Seyyid Ömer imâmı Hâfız Mehmed Halife
Mahalle-i Taşçı el-hâc Mahmûd imâmı el-hâc Ahmed Halife
Mahalle-i Uzun Yûsuf imâmı es-seyyid Halîl Halife
Mahalle-i Sâlih Paşa imâmı Hâfız Halife
Mahalle-i Saman Virân imâmı Mehmed Halife
Mahalle-i Kâtib Muslihiddîn Ebûssu'ûd Halife
Mahalle-i Dâvûd Paşa-i Atik imâmı Abdülbâkî Halife
Mahalle-i Havâce Teberrük imâmı el-hâc İshak Halife
Mahalle-i Havâce Paşa imâmı Mustafâ Halife
Mahalle-i Kürkçü el-hâc Hüseyin imâmı Sâlih Halife
Mahalle-i Cezerî Kâsım imâmı Abdurrahîm Halife
Mahalle-i Balaban Ağa imâmı el-hâc Ahmed Halife
Mahalle-i Gurebâ Hüseyin Ağa imâmı Abdurrahmân Halife
Mahalle-i Camcı Ali imâmı Mustafâ Halife
Mahalle-i Kepekciyân imâmı Mehmed Halife
Mahalle-i Mi'mâr Sinân imâmı es-seyyid Mustafâ Halife

- Mahalle-i Havâce Üveys imâmı Mehmed Halîfe*
Mahalle-i Mi'mâr Kemâl imâmı es-seyyîd Ahmed Halîfe
Mahalle-i Hızır Beğ imâmı el-hâc Ahmed Halîfe
Mahalle-i Pirinççi Sinan imâmı Mehmed Halîfe
Mahalle-i Karabaş imâmı Sa'id Halîfe
Mahalle-i Etmekçi Oğlu der-kurb-ı Molla Gürânî imâmı Alî Halîfe
Mahalle-i Dülgerzâde der-kurb-ı Saraçhâne imâmı Mahmûd Halîfe
Mahalle-i Akşemseddin imâmı Mustafâ Halîfe
Mahalle-i Havâce Alî imâmı Abdurrahîm
Mahalle-i eş-şeyh Ebû'l-Vefâî imâmı Mustafâ Halîfe
Mahalle-i eş-şeyh Ferhâd imâmı el-hâc Alî Halîfe
Mahalle-i Câmî '-i İsmâ'il Ağa imâmı Mahmûd Halîfe
Mahalle-i Havâce Kâsım imâmı Halîl Halîfe
Mahalle-i Kemâl Paşa imâmı Ahmed Halîfe
Mahalle-i Kâtib Kâsım imâmı Hâfız Mustafâ Halîfe
Mahalle-i Alî Paşa-yı Atîk der-Bâb-ı Edirne imâmı Mustafâ Halîfe
Mahalle-i Sancakdâr Hayreddin imâmı Mehmed Halîfe
Mahalle-i Koğacı Dede imâmı Halîfe
Mahalle-i Müstedâm Çavuş imâmı es-seyyîd Abdürrahman Halîfe
Mahalle-i Sufeyl imâmı el-hâc Mehmed Halîfe
Mahalle-i Abdî Halîl imâmı Mehmed Halîfe
Mahalle-i Elvân-zâde der-kurb-ı Kapan-ı Dakîk imâmı Mehmed Halîfe
Mahalle-i Manisalı Mehmed Paşa imâmı es-seyyîd Alî
Mahalle-i Nûreddin imâmı es-seyyîd Ahmed Halîfe
Mahalle-i Na'îlî Paşa-i Atîk imâmı Abdülazîz Halîfe
Mahalle-i İbrâhim Paşa imâmı Mustafâ Halîfe
Mahalle-i Kâtib Hüsrev imâmı Mustafâ Halîfe
Mahalle-i el-hâc İbrâhim Kaftânî mâmu Mehmed Halîfe

Mahalle-i Çakır Ağa imâmı Osmân Halîfe

Mahalle-i Kurak imâmı Hüseyin Halîfe

Mahalle-i Na'îlî Paşa-yı Atik imâmı İsmâ'îl Halîfe

Mahalle-i el-hâc Hasan-zâde imâmı Mustafâ Halîfe

Mahalle-i Kızıldağ imâmı Hâfız Abdullâh Halîfe

Mahalle-i eş-şeyh Resmî imâmı el-hâc Alî Halîfe

Mahalle-i Sultân Süleymân imâmı Abdullâh Halîfe

Mahalle-i Kâtib Sinân imâmı es-seyyid Mehmed Halîfe

Mahalle-i Molla Gürânî imâmı el-hâc İbrâhim Halîfe

Mahalle-i Yavaşca Şahin imâmı Abdullâh Halîfe

Mahalle-i Çukur imâmı el-hâc Mehmed Halîfe

Mahalle-i Süleymân subaşı imâmı es-seyyid Ahmed Halîfe

Mahalle-i şeyh Muhyiddîn Kocadı imâmı Mehmed Halîfe

Mahalle-i el-hâc Timurtaş der-kurb-ı Tahtakal'a imâmı Mustafâ Halîfe

Mahalle-i Havâce Hamza imâmı el-hâc Mehmed Halîfe

Mahalle-i Hatîb Mustafâ Efendi der-kurb-ı Sultân Selîm imâmı el-hâc Mehmed Halîfe

Mahalle-i Yâr-zâde Sinân Beğ imâmı Nu'mân Halîfe

Mahalle-i Saraç İshâk imâmı Mustafâ Halîfe

Mahalle-i Kiçi Hâtûn imâmı el-hâc Mustafâ Halîfe

Mahalle-i Öksüzce imâmı Mehmed Halîfe

Mahalle-i Mahmûd Efendi der-kurb-ı Sultân Selîm imâmı Alî Halîfe

Mahalle-i Kuyumcu Necâyeyş imâmı Hâfız Hüseyin Halîfe

Mahalle-i Cezerî Kâsım Paşa imâmı Abdurrahîm Halîfe

Mahalle-i Perâkende Kâsım Ağa imâmı Hasan Halîfe

Mahalle-i Hüseyin Ağa imâmı el-hâc Mehmed Halîfe

Mahalle-i Samanveren imâmı el-hâc Mustafâ Halîfe

Mahalle-i Hoşkadem imâmı Abdülkâdir Halîfe

Mahalle-i Haydar Paşa imâmı Abdurrahmân Halîfe

Ek 2. Yol izni verilmesi



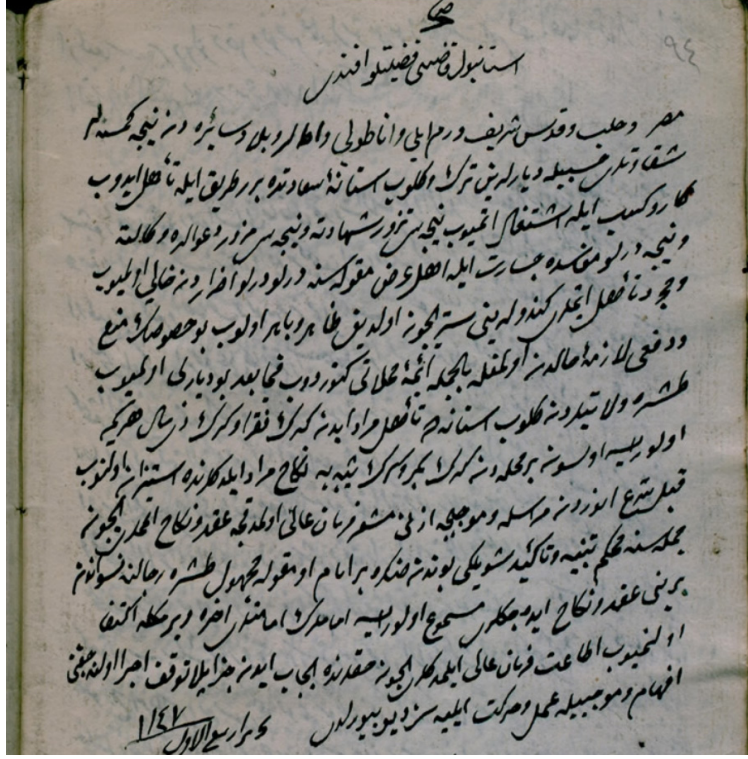
Kaynak: BOA. ADVNS.AHK.İS.d. nr. 3, s. 381 (H.1168).

Edirne monlâsına ve Edirne bostancıbaşısına ve Edirne'den Âsitâne-i sa'âdetime gelince yol üzerinde vâki' olan kâdîlar ve nâiblere ve kethüdâ yerlerine ve yeniçeri serdârlarına hükküm

El-Hâc Abdullâh gelüp bu fi'l-asl İstanbul'da Sultân Selim kurbunda Nişâncı-yı Atik mahallesinde sâkin iken bundan akdem zevcesi mezbûrenin Edirne'de sâkin akrabâsından [...] nâm kimesne fevt oldukda terekesi irs-i şer'le zevcesi mezbûreye intikâl idüp ahz ü kabz itmek için Edirne'ye gidüp şimdi Âsitâne-i sa'âdetimde menziline gitmek murâd eyledükde sâdir olan fermân-ı âliye imtisâlen mürûruna mümâna'at olunduğun bildirüp zevcesi mezbûre ile Âsitâne-i sa'âdetim tarafına mürûrlarına Edirne'de ve esnâ-yı tarîkde mümâna'at olunmamak bâbında emr-i şerîfim recâ ve mezbûr Abdullâh'ın fi'l-asl İstanbul'da Tevki'î Cafer mahallesi sâkinlerinden olup bundan bir sene mukaddem mahrûse-i Edirne'de vefât iden akrabâsı Havvâ Hatun'un mîrâsı husûsu-çün mahrûse-i mezbûreye zevcesi Fâtıma ve kızı Hafîze ve vâlidesi Âişe ile gidüp ba'de itmâmü'l-maslaha mesken-i asliyyeleri olan mahalle-i mezbûreye avdet murâd iderler inhâsı vâki' ve nefsü'l-emre mutâbık olduğunu mahalle-i mezbûre imâmı Abdülbâkî ve müezzini Molla Sâlih nâm kimesneler meclis-i şer'de

alâ tarikü'ş-şehâde haber virmeleriyle mezbûr el-Hâc Abdullâh'ın esnâ-yı tarikde mürûruna mûmâna'at olunmamak bâbında İstanbul kâdisının Bâb nâibi Mehmed zîde ilmuhû i'lâm itmeğin i'lâmı mücebince Âsitâne'ye mürûrlarına mûmâna'at olunmamak için yazılmıştır. Fî evâhir-i Ş sene 1168.

Ek 3. Göçmenlerin nikâh işlemlerinin kısıtlanması



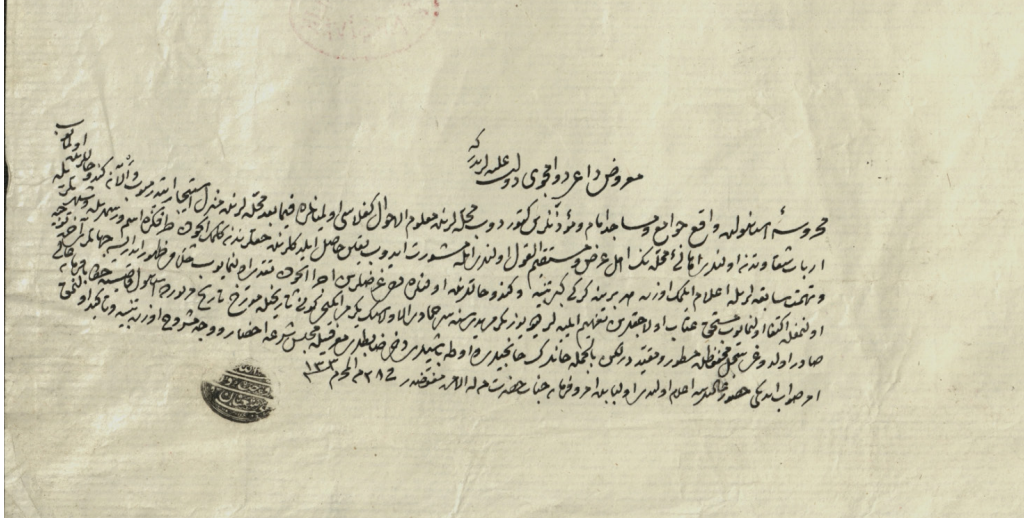
Kaynak: Bab ŞS. nr. 160, s. 94a (H.1147).

İstanbul kâdisi faziletli efendi

Mısır ve Halep ve Kudüs-i şerif ve Rumeli ve Anadolu ve Adalar ve bilâd-ı sâireden nice kimesneler şekâvetleri hasebiyle diyârların terk ve gelüp Âsitâne-i sa'âdetde birer tarik ile te'ehhül idüp kâr u kışb ile iştigâl itmeyüp nicesi tezevvür-i şehâdete ve nicesi müzevver-i da'vâlara vekâlete ve nice dürlü mefâside cesâret ile ehl-i irz makûlesine dürlü dürlü izrârdan hâlî olmayup ve mücerred te'ehhül itmeleri kendülerini setr için olduğu zâhir ü bâhir olup bu husûsun men' ü def'i lâzime-i hâlden olmağla bi'l-cümle eimme-i mahâllâtı getürdüp fimâba'd bu diyârlı olmayup taşra vilâyetlerinden gelüp Âsitâne'de te'ehhül murâd iden gerek fukarâ ve gerek zihâl her kim olur ise olsun bir mahalleden gerek bîkr ve gerek seyyibeye nikâh murâd eylediklerinde istizân olunup kabl-i şer'-i enverden mürâsele ve mücebince

izn-i müş'ir fermân-ı âlî olmadıkça akd-i nikâh itmeleri için cümlesine muhkem tenbîh ü te'kid şöyle ki bundan sonra bir imâm o makûle meçhûl taşra ricâline nisvândan birini akd ü nikâh idücekleri mesmû' olur ise imâmların imâmetleri âhara virmekle iktifâ olunmayup itâ'at-i fermân-ı âlî eylemedikleri için haklarında icâb iden cezâyla tevakkuf icrâ olunacağı efhâm u mûcibiyle amel ve hareket eyleyesin deyü buyruldu. Tahrîren Rebî'ü'l-evvel sene 1147.

Ek 4. Kefilsizlere kiralık ev verilmemesi



Kaynak: BOA. AESAMD.III. nr. 115-11287 (H.1133).

Ma' rûz-ı dâ'î devâmcu-yı devlet-i aliyyeleridir ki

Mahrûse-i İstanbul'da vâki' cevâmî' ve mesâcid imâm ve müezzînleri getürdüp mahallelerinde ma'lûmü'l-ahvâl-i küfelâsı olmayanlara fîmâ-ba'd mahallelerinde menzil isticâr itdirmeyüp ve el-ân kendü hâllerinde olmayup erbâb-ı şekâvetden olanları ahâlî-i mahallenin ehl-i ırz ve müstakîmü'l-kavl olanları ile meşveret idüp yakîn hâsil eylediklerinde haklarından gelmek için tarafınıza ism ü resimleriyle ve şöhretleriyle ve töhmet-i sâbıkalarıyla i'lâm eylemek üzere her birine gereği gibi tenbîh ve kendü hâllerinde olanlara ba'zı garazları icrâ için te'addî olunmayup hilâfî zuhûr ider ise cihâtları âhara tevcîh olunmağla iktifâ olunmayup müstehkîk-ı itâb olacakları tefhîm eyleyeler deyü yüz yirmi yedi senesi Cemâziye'l-ülâsının yirmi ikinci günü târihiyle müverrih-i târih-i mezbûrede İstanbul kâdîsına hitâben fermân-ı âlî sâdır olduğu sicill-i mahfûzda mastûr ve mukayyeddîr lâkin bi'l-cümle hanların hancılara oda-başlıları dahi zâbitleri ma'rifetiyle meclis-i şer'e ihzâr ve vech-i meşrûh üzere tenbîh ü te'kid olunmak emr-i sevâb idüğü huzûr-ı âlîlerine i'lâm olundu. Ol-bâbda emr ü fermân cenâb-ı hazret-i menlehü'l-emre müfeyvezdir. Fî 28 mine'l-Muharrem sene 133.

İstanbul kâdısına ve yeniçeri ağasına hüküm ki

Makarr-ı hilâfet-i aliyye ve dârü's-saltanat-ı seniyyem olan mahmiyye-i İstanbul'da ve sâir memâlik-i mahrûsemde vâki' bi'l-cümle kasabât ve kurâ ve emsâr ve enhâda sâkin ve tavattun ve vedî'a-i hâlikü'l-berâyâ olan âmmе-i ibâdullâhın refâh-hâl ve itminân-ı bâlleri ve evâmir-i aliyyemle vârid ve nâzile olan tekâlifin edâsında kendülerine kemâl-i suhûlet vukû'u ve memâlikin i'mârıyla sükkânın nizâm-ı intizâmı herkesin evtân-ı kadîmelerinde mevcûd ve kâr u kisb ve zer'a u hars ile meşgûl bulunmalarına menût u merbût idüğü vâzıh ve âşikâr olmakdan nâşi bu nizâmın idâme ve istikrârı ve huldu tarafından vikâye ü syânети için Anadolu ve Rumeli ve Adalar re'âyâlarından olup evtân-ı kadîmelerin terk idenler her nerede bulunurlar ise buldukları mahallerden kaldırılıp vatan-ı aslilerine nakl ve iskân itdirilmeleri bâbında evâmir-i şerîfim verile-gelüp bu husûs devlet-i aliyye-i ebediyyü'l-istimrârın öteden berü mer'î ve mukayyed ve düstürü'l-amel tutulan kanûn-ı kadîmden iken biraz müddetten berü tesâmüh sebebiyle o güne taşradan mutavattın olan re'âyâ mücerred kâr u kisbde suhûlet vardır deyü memleketlerin biragup İstanbul ve havâlisine gelüp tavattun tarikiyle temkine mu'tâd olmalarıyla onların müzâhemeleri Âsitâne-i sa'âdetim sevâkin ve ahâlisinin ızdırâbına ve zehâirin dahi killetine mü'eddî ve vilâyetlerinde me'lûf oldukları hareketlerden nâşi ekser ahyânda harîk vukû'ûna ve nice mazâr vak'âsına bâ'is ü bâdî ve anlar dahi kendülerine tiz elden bir kâr tedârik idinceye dek sirkat misüllü şenâ'at ve fezâhata mütesaddî oldukları mümeyyiz ve nümâyân olduğundan başka anlar yerinde oldukça vârid olan tekâlifden hisseleri vilâyetlerinde olan sâ'ir fukarâ ve zu'afâyâ tahmil olunup bu keyfiyet gerek bu tarafda olan ibâdullâhın zahmetlerini ve gerek vilâyetlerinde olan sâ'ir fukarânın zahmet çekmelerini müstevcib idüğü iclâ-yı bedîhâtdan olduğu ecilden bu bâbda nizâm-ı kadîme mürâ'ât kazâyâ-yı fahîmeden olmağla ol-makûle re'âyâlar fîmâ-ba'd Âsitâne'ye ve havâlisine gelmek murâd idenler men'-i küllî ile men' ve girü vilâyetlerine i'âde ve redd olunmak üzere memerr u ma'berlerde ve bi'l-cümle Anadolu ve Rumeli'nin üçer kollarında olan vülât ve hükkâm bi'd-defa'ât ekîd ü şedîd evâmir-i aliyyemle tenbîh ve te'kid olunduğundan gayri İstanbul ve havâlisinde vâki'eimme-i mahâllâta dahi mahallelerinde bilâ-fermân icâre ile hâne verilmemek ve ahde karîn gelmiş var ise teccüss iderek o güneler haber virilmek üzere tenbîh olundukda her bir mahallenin imâm ve ahâlisi "mahallemizde ahd-i karînden berü taşra vilâyetlerinden gelüp sâkin olmuş kimesne yokdur eğer bundan sonra gelür olur ise haber virüp mahallemizde süknâsına bir dürlü ruhsat virmeziz" dediklerine binâen tekrâren dahi husûs-ı mezbûr cümlenize te'kid olunup eğer ba'de'l-yevm mahallenizde bu güne kimesneler haber olunur ise bulunduğu mahalle imâmının ciheti âhara verileceği mukarrerdir deyü her birine mukaddemâ ifâde ve tefhîm ve tenbîh ve tehdîd olunmuşidi. El-hâletü hâzihî İstanbul'da vâki' eimme ve ahâli-i mahalle mukaddemâ sâdır olan fermân-ı âlişâna mugâyir taşra vilâyetlerden gelenlerin mahallelerde sâkin olmalarına ruhsat virdikleri haber verilüp husûs-ı mezbûrun mukaddemâ sâdır olan fermân-ı âlişân mücebince nizâmı ile fîmâ-ba'd devâm ve istikrârı irâde-i hümâyûnum ta'alluk itmiş mevâddan olmağla bundan böyle her mahallelerin imâmı ve ahâli-i mahallelerini teftîş ve tefahhus iderek mukaddemâ sâdır olan fermân-ı âlişânın infâz ve icrâsına mübâderet ve hilâfından hazer ve mücânebet eylemeleri-çün bu def'a te'kidten ve ihtimâmen mahsûsen işbu emr-i şerîfim ısdâr olunmuşdur. İmdi siz ki mevlânâ

ve ağa-yı mûmâ-ileyhimâsız, husûs-ı mezbûrun gereği gibi ihtimâm ve dikkat olunarak tekrâren teftîş ve tefahhus olunmasına lâzime-i hâlden olmağla mukaddemâ teftîş ve tefahhus olunduğu vakitten sonra bu vakte gelince ve hâlâ Âsitâne-i Sa'âdet'de vâki' mahâllâta taşra vilâyetlerinden ehl ü iyâlleriyle gelüp sâkin olmuş var mıdır içlerinden bir ferd himâye ve ketm olunmamak üzere bu def'a dahi gereği gibi eimmeden ve ahâli-i mahalleden tefahhus ve o makûleler bulunur ise isim ve resimleri ve şöhret ve vilâyetleri tasrihiyle defter olunup defterini atabe-i aliyyede arz ve ba'de'l-yevm taşra vilâyetlerden tavattun için gelenlere icâre ile bir mahallede bilâ-fermân hâne icâr olunmamak üzere eimme-i mahalleye tenbihât-i ekîde ve inzârât-ı şedîde ile tenbîh ü te'kid ve bundan böyle dahi her üç ayda bir def'a taraf-ı şer'den fetevâ-yı muharrer üzere ahâli-i mahalleden teftîş ve tefahhus ve bu vech üzere yoklanup bilâ-fermân bir mahallede taşra vilâyetden gelüp tavattun itmiş bulunur ise emr-i şerîfime itâ'at eylemediği-çün gayrîlere sebep-i nasihat olmak üzere ol mahallenin imâmının imâmeti âhara tevcîh kendüsü bilâ-tevakkuf diyâr-ı âhara nefy ve takrîr olunacağını gereği gibi eimme-i mahâllâta ifhâm ve temekkün idenleri dahi arz ve i'lâm ve bu nizâm-ı müstahsenenin ilâ-mâşâllahu te'âlâ pezîrâ-yı iclâlde vikâye ü sıyânete ikdâm ve ba'de'l-yevm her üç ayda bir def'a minvâl-i muharrer üzere yoklanup ale'd-devâm düstûrû'l-amel olunmak için emr-i şerîfimi sicil-i mahfûza kayd ü sebt ve vücûh-ı münîfi ile amel ve hareket idüp hilâfına rızâ ve cevâzdan ittikâ ve mücânebet olunmak bâbında fermân-ı âlişânım sâdir olmuştur. Fî evâsıt-ı S sene 1148.

Bir sûreti

Galata kâdîsına ve bostancibaşıya ve topcubaşıya ve kapudan paşa vekîli olan ve Galata voyvodası Ahmed zîde mecduhûmâya Galata ve Kasımpaşa ve Tophâne ve sâir muzâfâtı-çün vech-i meşrûh üzere

Bir sûreti

Üsküdar kâdîsına ve bostancibaşıya Üsküdar ve tevâbi'âtı için yazılmışdır.

Ek 6. İmamların, mahalle ahâlisinin, kayıkçıların, bağ ashâbının ve hamamcılarının kefaleti

الحاج محمد جاووش تولدی المئاسیده حضور عالیله اعلیٰ اوردی
 ۸۵۶ ربيع الاحد ۱۱۵۴
 معروض داعی دولت علیه ایدرکه
 دا دولت کربینه و غنلوبوستاچی باشی اغا قوللرینه خطا باصا در اولان قریما عالیله
 امتثال اسکدارم، وقع محلات اماملری مجلس شریع احضار و محلات ارکیده
 مجهول الاحوال بل کفیل کسنه اولمیبوب مقدم تحریر و ذمته اولدیغی و جواز و زره
 جمله ایلی علیه بربر لرینه و اماملری داعی جمله کسنه کفیل و تالیقی طائفه لری داعی بربر لرینه
 و تقداری داعی جمله کسنه تکفیل ایتدی کلرینده اصرکه طرف داعیلرینده کاتب محمد افندی
 واغای موماله طرفینده سلیمان حاکمی و حسین حاکمی و خلیل حاکمی قوللرینه
 نلر نظر اسکدار حوارینده واقع حکمار و استوارس و توز غنچق و قنچی قریبسی و اولان
 و بایسته بیوککلر و نرد بانلی و بولغور قریب لرینده و اول حوالیدنه اولان باغ اصحاب
 ذکر اولن قریبه لره و باغ لرینده بل کفیل مجهول الاحوال کی وضع اتمک اوزره
 نعهده و اسکدارم حجاب کلر داعی کلنای لرینده اکراد طائفه سنک کلنای داعی وضع
 اتمک اوزره مجلس شریع نعهده و التزام و وجود هله نظام ویریلکله واقع
 حال مباشر لر المئاسیده بر موجب قریما عالیله حضور عالیله اعلیٰ اوردی
 باقی قریما منزه الامام کدر ۸۵۶ ربيع الاحد ۱۱۵۴

Kaynak: Ü.Ş.S. nr. 403, s. 4b (H.1154).

El-hâc Mehmed Çavuş kulları iltimâsiyle huzûr-ı âlîlerine i'lâm olundu.

Fî 28 Rebîü'l-âhir sene 1154

Ma'rûz-ı dâ'î devlet-i aliyyeleridir ki

Dâ'î-i devletlerine ve izzetlü bostancıbaşı ağa kullarına hitâben sâdır olan fermân-ı âlîlerine imtisâlen Üsküdar'da vâki' mahâllât imâmları meclis-i şer' e ihzâr ve mahâllât arasında meçhûlü'l-ahvâl bilâ-kefil kimesne olmayup mukaddem tahrîr ve defter olunduğu vech üzere cümle ahâli-i mahalle birbirlerine ve imâmları dahi cümlesine kefil ve kayıkçı tâ'ifeleri dahi birbirlerine ve kethüdâları dahi cümlesine tekfil itdiklerinden sonra taraf-ı dâ'îleriden Kâtib Mehmed Efendi ve ağa-yı mûmâ-ileyh tarafından Süleymân Haseki ve Hüseyin Haseki ve Halil Haseki kulları mübâşeretleriyle Üsküdar civârında vâki' Çenkâr ve İstavroz ve Kuzguncuk ve Kâdî karyesi ve Evrân ve Başbüyükli ve Nerdübanlı ve Bulgurlu karyelerinde ve ol-havâlîde olan bağ ashâbi zikr olunan karyelere ve bağlarına bilâ-kefil meçhûlü'l-ahvâl bekçi vaz' itmemek üzere ta'ahhüd ve Üsküdar'da hamamcılar dahi külhânlarına ekrâd tâ'ifesinden külhancı vaz' itmemek üzere meclis-i şer' de ta'ahhüd ve iltizâm ve bu vechle nizâm virilmekle vâki' hâl mübâşirler iltimâsiyle ber-müceb-i fermân-ı âlî huzû[r]-ı âlîlerine i'lâm olundu. Bâki' fermân menlehü'l-emrindir. Fî 23 Rebi'ü'l-âhir sene 1154.